Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...най 1921 оной ... 21-һээ гарана. | № 23 (18346). | 1990 оной январиин 28, воскресени | Сэн 3 мүн.

ТАБАН ЖЭЛ: *ажалай түрүүшүүл хөөрэнэ*

ХҮНГЭН БЭШЭ АЖАЛНАЙ ХҮНДЭТЭЙ БОЛОҺОЙ

...ство» гэжэ ательедэ би плати оё... ательемнай нэрэньшье онсохон ааб... иигэжэ нэрлэгдэһэн ателье юм ...л түлэб түрэ хуримдаа басагадай ...үүдэй үмдэхэ хубсаһан манда ...ха юм. Хүнэй наһан соо нэгэ удаа ...дэг хурим түрэ яахын аргагүй ...лолой оршон байдалда үнгэрдэг, ...һотойшье гээшэ ааб даа. Хури...лые бидэ богонихон болзор соо ...шын дураар оёод үгэдэг гээшэ...л үта болзорнай 10 хоног юм.

...ательедэл адли дээдэ разрядай ...елье республика соомнай худэл...һээ модельнүүдэймнай шанаршье ...ельe, мастерскойнуудһаа тад ондоо ...анар, түлбэри, эрилтэ гэһэн ойл...ай худэлмэридэ сэхэ хабаатай, ...холбоотой юм. Үнэ сэнгэймнай ...ье һаа, захил хэгшэд үсөөрдэггүй. ...манда 40—45 хүн хангагдадаг

...байдалай талаар манда гомдохо ...ы шахуу гээшэ. Дулааншье, һа...камшье цехүүд соо һуужа худэл...эл һайн. Тиигэбэшье бүхы юумэн ...һайн гэхээр бэшэ ааб даа. Жэ... кадрнуудай асуудал һанаһан соо...дхэгдэнэгүй. Манай һалбариин ...чилищи дүүргэһэн залуухан баса... аргагүй урматайгаар худэлдэг ...жэ байтараа, хадамда гаража ухи...ломсоороо, манда саашадаа ху...дахаяа болидог.

...гэхэдэ, манай һалбари, тодор... Ажаһуудалай хэрэглэмжэнүүдые ...министерство мэргэжэлтэдээ ба ...лэгшэдөө байраар, хүүгэдэй саа...ажа шададаггүй байна. Тиимэһээ тон һайнаар худэлжэ эхилһэн басагаднай манһаа гаража ошохо, сад-яслинуудта няняар орожо худэлхэ баатай болодог.

Тэдэнэй дунда заримдаа «халагни даа, бү алдаһайбди» гэхээр басагадууд байдаг. Теэд яахабши? Үнөөхил хэдэн жэлдэ худэлжэ ябаһан, үни хада байра абаһан бидэ гол кадрнууд болодог гээшэбди.

Би энэ ательегэй нээгдэһэнһээ хойшо худэлнэб. Юрэнхыдөө, 20 гаран жэлдэ оёдол хэнэ гээшэб. Үшөө крановщик мэргэжэлтэй хүм. «Востокэнергомонтажай» худэлмэришэн байхадаа, яһала горитой салин абадаг һэм. Зүгөөр ходо командировкодо ябахаш. һүүлдэнь хашартай болоо һааб даа. Тэндэһээ болбосон түхэлтэй байратай болоод, үхибүүдэйнгээ мүр олоод байхадаа, һөөргөө оёдолдоо бусашоо һэм даа. Мүнөө болоод байхада, хэлэхэ юумэмни гэхэдэ, 1-дэхи классай мастер болонхойб. Хорёод жэл соо олон басагадта дүй дүршэлөө дамжуулааб. һурган хүмүүжүүлэгшэ гүүлдэгби.

Ательемнай даб дээрээ бригадна гуримаар худэлнэ. Манай бригадада, жэшээнь, долоон хүн худэлдэгбди. Ирина Константиновна Бражникова гэжэ бригадиртай зомди. Бригадаараа түсэбтэ даабарияа сүм дүүргэдэгбди. Би хубиингаа табан жэлые 2,5 жэл соо дүүргээ һэм. Ажалда хабаадаһанайнгаа зэргээр салин хүлһөө абадаг зомди.

Коллективнай бүхыдөө 40 гаран хүнһөө бүридэнэ. Партиин гэшүүн Надежда Алексеевна Зайцева ательеемнай даадаг. Энэ нүхэрнай халаанай мастер байһанаа, бидэнэйнгээ нюдэн дээрэ хүтэлбэрилэгшэмнай болоо юм. һайн хүн. Коллективнай тэрэнээ хүндэлдэг, үгэ хүүрыень дууладаг гээшэ.

Оёдолшодой ажал эсхэгшэгүйгөөр хэгдэдэггүй ааб даа. Хубсаһа эсхэгшын һайнаар, тааруугаар эсхэжэ үгөөгүй һаань, оёдолшоной хэхэ юумэн юун байха һэм? Одоол гар мухар һуугдаха жэшээтэй гээшэл даа. Энэ талаар би олон жэлдэ хамта худэлжэ байһан Ф. Е. Осодоевае тэмдэглэхэ һанаатайб. Энэ урдаа хараха эсхэгшэмнай пенсидэ гараһаншье һаа, бидэнэйнгээ гуйлтаар худэлжэл байна. Федосья Ертагаевнагай эсхэһэн эхэнэрэй хубсаһан (пальтоһоо бэшэн) өө мөөгүй һайнаар таарадаг юм. Иимэ хүнтэй хамта худэлжэ байхада, ехэл һайн, хүнгэн байдаг даа. Энэ мэргэжэлтэдэ хубсаһа эсхүүлхэ дуратайшуул хододоо олон байдаг.

Нүхэр Осодоева өөрынгөө орондо басагад, хүбүүдые һургадаг юм. Гадна республикымнай районуудһаашье һураха дуратайшуул эльгээгдэдэг байна. Эрэшүүлэй хубсаһа эсхэдэг Жаргал гэжэ хүбүүмнай Куйбышев хотодо үнгэргэгдэһэн бүхэсоюзна конкурсдо шалгараад ерээ һэн. Энэ хүбүүгээ яахын аргагүй манай коллективэй хүмүүжүүлһэн хүн гэжэ тоолодогбди.

Манай ажалай гол зорилго хадаа, зониие һайнаар, саг болзор соонь хангахаһаа гадна гоёор, моодноор оёхо зорилго мүн. Мүнөө сагай залуушуулай ямараар хубсалдагые, үмдэхэ хубсаһандаа ямар эрилтэтэйгээр хандадагые бүгэдэ мэдэнэбди. Би өөрөөшье хүбүүн, басаган хоёртой хүм.

Тээсгэн, ноябрь һара соо гээшэ һэн ха, танай газетэдэ манай һалбариин баһа нэгэ худэлмэрилэгшэ Н. Митыповагай статья хэблэгдээд ябаа һэн. Оёдолшоной урда ямар зорилгонуудай табигдажа байһан, шиидхэгдээгүй ямар асуудалнуудай бии тухай тэрэ яһала дэлгэрэнгыгээр хөөрэһэн байна һэн.

Республикымнай гол үндэһэ яһатанай түрэл хэлэн дээрэ гарадаг республиканска газетын сэндэрһээ үгэ хэлэхэ арга олгоһондотнай баяртайб, һайн даа.

В. ЧИРКОВА,
«Торжество» ательегэй оёдолшон.

Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта

«ӨӨҺЭДӨӨШЬЕ ЭТИГЭЭГҮЙБДИ»

...н жэлэй саада тээ ...аргагүйшэг байдал... ...раашье гээгдэн... ...ан юм. Жэшээнь, ...үү фермэнүүдтэ ...а жэлдээ 2800— ...мм һү һаадаг бо...энь, эндэхид һаял ...мааймшье хилэ да... байгаа.

...нда эндэхи гурбан ...түрүүшынхеэ гур... ...хилэ дабахадань... ...й мүрысэдэг фер... ...ллективүүд балай... ...гша абаагүй һэн. ...л, талха тарэа эл... ...айгаад лэ, һүниинь ...гээшэ. Саашадаа ...даа», — гэжэ за...нэншье байха.

...үнгэрһэн жэлдэ ...һү һаалиин фер...шаа үшөө ехэ ал... ...хы фермээрээ тэ... ...бүриһөө 3173 ки... ...һаажа, район соо ...ндэ хоёрдохи һуу... ...Урда жэлэйхитэй ...үнеэн бүриингөө ...255 килограммаар ... Нёдондо эндэхид ...һаалияа иимээр ехэ ...гэшье фермэ Ка...оной ажахынуудта ...амжалта түлэаха ...шаха, башарха гэ... ...коллектив мүнөө...гын үедэ урагшаа ...эмэлээһэн зандаа. ...ёндо шэнэ жэлэй ...д үнеэн бүриһөө ...килограмм һү һаа...а, мүнөө эдэ үдэр...ын 10 үлүүтэй ки... ...үнеэн бүриһөө аба... жэлэй энэ үеын...лхада, сүүдхын 5 центнерээр ехэ һү һаажа байна. Энэ үрэ дүнгөөрөө тэдэнэр районой ажахынуудай бусад фермэнүүдые хойноо холо орхинхой.

— Иигэжэ гэнтэ түрүүшүүлэй зэргэдэ гарашахабди гэжэ өөһэдөөшье этигээгүйбди. Ганса район соо бэшэ, бүхы республика дотороо суутай фермэнүүд, һаалишад эндэмнай олон ха юм. Урда жэлнүүдтэ Байгалай ОПХ-гай, Кабанскын, шубуунай фабрикын, мүн манай хүршэ Хандалын совхозой фермэнүүдэй олонхи һаалишад үнеэн бүриһөө жэлдээ 3500—4000 килограмм һү һаана гэжэ дуулахадаа гайхалсагша һэмди. Тэрэнь манда һая наашадаашье хүртэшэгүй шэнги байгша бэлэй, — гэжэ эндэхи түрүү һаалишан Мария Лоскова хөөрэнэ.

Гэбэшье үнгэрһэн жэлдэ М. Ф. Лоскова өөрөө үнеэн бүриһөө 3800 шахуу килограмм һү һаагаа бшуу. Жэлэй түрүүшын үдэрһөө сагаан эдеэ урдынхиһаа улам ехээр билтаруулжа байһаарынь харахада, бэйгша ондо тэрээндэ дүрбэн мянганай хилэ дабахань тиимэшье бэрхэтэй бэшэ гэжэ этигэхээр. Тэрээнтэй сүг худэлдэг һаалишад Галина Капустина, Нина Соловьева гэгшэд нёдондо үнеэн бүриһөө тус тустаа 3560, 3480 килограмм һү һаажа, коллективээ суурхуулба. Эндэ үнеэн бүриһөө 2800 килограммһаа доошо һү һааһан хүн үгы.

— Хайшан гээд хоёр нэгэ жэл соо танайхин иигэжэ урагшаа ходоро гарашоо гээшэб? Эндэтнай ямар тиимэ нюуса бииб? — гэжэ «Шергинский» совхозой ахамад зоотехник Н. В. Ивановһоо асуухада, тэрэ иигэжэ хэлэнэ:

— Юуншье тиимэ нюуса юумэн байжархихаб даа. Нэгэдэхеэр, үнеэдэйнгээ тэжээлэй рационие ондоо болгообди. Урдань кукуруза, наран сэсэг тарижа, тэдэнэй ногоон намааһаар дараһан силос үнеэдтэ ехээр эдюулдэг байгаабди. Мүн талха таряашье горитой үгтэдэг һэн. һүүлэй жэлнүүдтэ энээнээ болюулжа, протеин, белок ехэтэй ургамалнууд — горох-обёос-рапс гэхэ мэтые холижо таряад, ороохонойнь бага эдеэшэнтэжэ байхада сабшажа, үнеэдтэ эдюулхэ ороохотосенаж ехээр даранабди. Гадна һаалиин малда һайхан үбһэ һайса эдюулдэг болообди. Үбһэн гээшэмнай үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлхэ тэжээл ха юм. Хоёрдохёор, үнеэд, гунжадые хаһа сагтань искусственна аргаар урэжүүлжэ, нэгэшье мал һубайруулангүй түрүүлхэ, зүбөөр эдеэлүүлжэ һааха гэжэ оролдонобди. һая тугаллаһан үнеэд, гунжадые тусгаар харууһалдаг, эдеэлүүлдэг, һаадаг бүлэг эмхидхэгдээ. Эндэ эгээл дүршэлтэй һаалишан Н. А. Соловьева худэлнэ. Тэрэ үнеэдые эгээл һүтэй болгоод, һаалишадта үгэдэг.

Энэ хэлээшэдэнь үшөө нэгэ иимэ юумэ нэмэхэ шухала болоно. [illegible]

һээ зөөжэ, гахайнуудаа тэжээхэ баатай болоно.

— Гахайнуудаа эдеэлүүлхэ тэжээлээр дуталдажа байгаад, хажуугаарнь үхэр мал, илангаяа һаалиин үнеэдые олоор үсхэбэрилһэнэйтнай хэрэг бии гээшэ гү? — гээд, ахамад зоотехнигһээ асуубаб.

— Үхэр малгүй яажа байхабибди? Манда бэлшээри, ногоо тариһан сабшалан яһала бии. Гахайнуудта үбһэ ногоо эдюулхэ бэшэ ха юмши. Үнеэд, шахамал үхэрнүүд гахай үсхэбэрилхэдэмнай һаалта хэхэгүй. Харин һү, үхэрэй мяхо горитой худалдажа, нэмэлтэ ашаг олзо оруулна бшуубди.

Эгээл тиимэһээ һү һаалиин үнеэдтэ, шахамал үхэрнүүдтэ талха тарэа багаар эдюулээд, орондонь һайн шанартай, шэмэтэй сенаж, үбһэ горитой үгэдэг болообди. Жэл бүхэндэ сабшалангай гектар бүриһөө 30 гаран центнер олон жэлэй ногооной үбһэ, мүн тарялангай газарай ургаса дээшэлүүлжэ, һайн шанартай сенаж горитой дарадаг болоо ха даа ойрын жэлнүүдтэ үнеэдэйнгээ тоо толгойе 400 хүрэтэр олошоруулха һанаатайбди, — гэжэ Н. В. Иванов хэлэнэ.

Тиимэ арга боломжошье эндэ бии. [illegible]

М. НАМЖИЛОВ.
Кабанскын район.

ҮДЭР БҮХЭНӨӨ — ҮНДЭР УРГАСАДА

ТҮСЭБ ҮЛҮҮЛЭГДЭНЭ

Изалгын районой «Агропромхимия» нэгэдэлэй отделениин Оронгын участогай оньһожоруулагдамал отрядай механизаторнуудай «Заветы Ильича» совхозой поли дээрэ наг шэбхэ зөөжэ байһан тухайнь урид мэдэжэ абаа һэмди. Теэд Кокориной баруун тээ оршодог һаалиин багахан фермын малай байрануудай баруун хойно обоолгдоһон шэбхын хажууда адар томо тэргэтэй К-700 тракторнуудай һубарин зогсохыень хараһаар, тэдэнэр гээшэ ха гэжэ тухайлбабди. Дүтэлэн ерэхэдэмнай, тэргэтэй гурбан трактор обоолоотой, шэбхэ тойрон зогсонхой, ашахыень хүлеэжэ байба.

Онгилогдоһон шэбхэ хүнгэхэнөөр удхаад, ута ехэ тэргын кузов руу ашажа байһан тракторай жолоошон Иван Дмитриевич Кокорин тэрэ үедэ сүлоогүй байгаа. Шэбхэ поли дээрэ зөөһэн трактористнууд үдэрэй эдеэнэй һүүлээр иигэжэ сугларшоо ха юм.

— Тэжээлэй ургамалнуудые тариха поли дээрэ гаргажа байнабди. Энэ совхоздо үнгэрһэн жэлэй декабрь һараһаа ажаллана гээшэ хабди. Совхозой гүүртэ, фермэ, отарануудай дэргэдэ обоолгдоһон наг шэбхэ бии. Теэд мүнөө динлэнхи коллективүүд подрядай гуримаар ажалладаг болоходоо, суглууһан наг шэбхээ өөһэдөө даажа абаһан сабшалан, тарялангдаа гаргахаар хараалжа үгэнэгүй. Тиимэһээ бидэ орхигдоһон, хаягдаһан гэхэ гү, али хуушан бууса, һуурин дээрэхи шэбхэ суглуулжа, поли дээрэ гарганабди. Хожомоо наг шэбхэ арендаторнуудһаа худалдажа абаад зөөхэмнай холо бэшэл ха, — гэжэ тракторист Александр Кондратьевич Иванов хэлээ бэлэй.

Түрүүшын тракторай тэргын дүүргэгдэхэдэ, Сергей Хлебодаров яаралтайхан байраһаа хобхорон сэхэ зүүлжээ табилуулба. Удаадахидань ээлжээгээ хүлеэһэн Михаил Брюхов тракторайнгаа тэргэ шэбхэ ашаха түхеэрэлгэтэй ЮМЗ түхэлэй тракторай дэргэдэ залаад зогсошобо. Ашаа шэрэдэг К-700, Т-100 тракторнуудта орходоо багаханшье һаа, барсайжа орбо-торбо хүрэшэһэн шэбхэ онгилоод, хойноо тодхогдоһон худэр шанагаараа удхаад лэ, шадамараар эрьелдэн ашана.

— Урдандаа шэбхэ хаанашье элбэг, бултыень зөөжэ үрдидэгшьегүй һэмди. Мүнөө хоморой боложо байна. Ажалай эмхидхэлэй шэнэ гурим гээшэ юумэн бүхэниие ээтэй болгобо ха юм. Энэ һайн хубилалта, хүн бүхэн газарайнгаа үрэжэлые һайжаруулхын түлөө оролдодог болоходоо, ехэ юумэ хэхэ байна. Шэбхын ээтэй болоходо, бидэнэй гомдохо, голхорхо юумэн үгы даа. Органическа үтэгжүүлгэ болгохоор шэнэ зүйлнүүдые — промышленна үлөөдэһэ хэрэглэхээ элдэб онол арга нэбтэрүүлнэл аабзабди. Эндэ гайхалтай юумэн үгы, — гэжэ шэбхэ ашадаг түхеэрэлгэтэй ЮМЗ түхэлэй тракторай жолоошон И. Д. Кокорин мэдүүлнэ.

Шэбхэ обойтор ашаһан тракторнууд хүндөөр хүнхинэлдэн эндэһээ саашалжал байна. Хахалагдаһан газарайнь үрэжэлые үндэһөөрнь һайжаруулхаар хэлсээ батлаһан Оронгын участогай эдэ механизаторнууд болзортоо бүхы даабаряа сүм дүүргэхые оролдожо байба.

Үсөөхэншье һаа, шударгы бэрхээр, бүтээсэтэйгээр ажалладаг энэ коллектив һүүлэй үедэ олон ажахынуудай захилые һайн шанартайгаар хэһэн байна. Илангаяа мүнөө абаһан ашаг олзоороо гаргашаяа харюулжа, өөһэдынгөө олоһон мүнгэ зөөреэр өөһэдыгөө хангаха экономическа шэнэ гуримай хүсэд нэбтэрүүлэгдээд байһан үедэ үндэһөөрөө һайжаруулагдаһан поли, сабшаланһаа баян ургаса абаха [illegible]

Вл. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тракторист А. К. Иванов.
Ж. ШИРЕТОРОВЭЙ фото.

...ЙДАМТАЙ ДАА

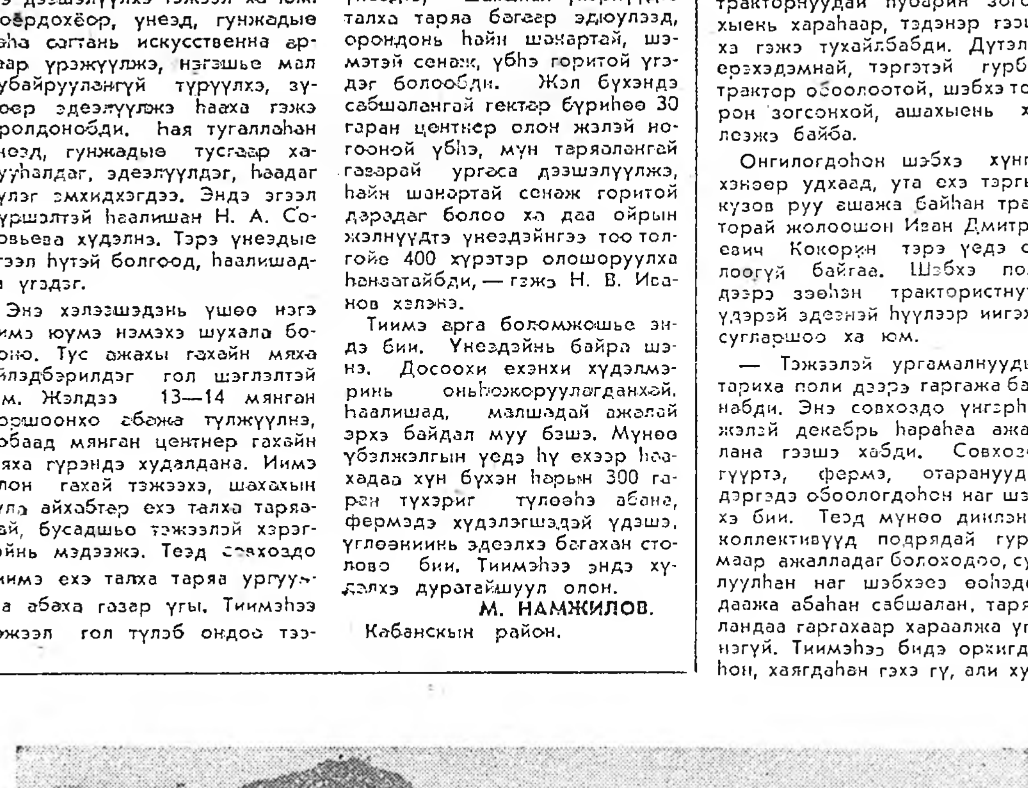
...дэ шэнээр эмхид... ...оперативна «Аца... ...түрүү хонишон ...ович Дондуковой ...ада хүрөө һэмди. ...хонишод мантай ...ьо сүлөөгүй гэхээр ...һгаа һэн. Хаа хаа... ...хурьгадай маарал... ...ай хурьгалжа эхил... ...һара болобо. Даб ...д хурьгадтай бо...бди. Шэнэ түлнэй ...уд, —гэжэ ахалаг... ...нүхэр Дондуков ...элгын үедэ үбһэ тэ... ...элбэг бэшэ бай...вада абажа, тэрэнээ ...аргаар, дэмы урил... ...болгонгүйгөөр хо...лхэ гэжэ эндэхид ...ашаань һайнаар ду... ...Үбһэ тэжээл хэ...эбто кормушка, хо...а, хурьгадые эхэ...нэгэ-нэгээр, мүн хам...жман болгоод байл...нүүдые хэхэ хэрм...эхэ мэтэ хүү урид...гдэһэн байгаа.

— Үбһэ тэжээлдэшье нэмэри болохо, мүн хонидой нооһоной һайн байхынь тула нарһанай шэлбүүһэ эдюулнэбди, — гэжэ Баир Баторович саашань хэлэнэ.

Тэрээнтэй сугтаа Туяна Цыреновна нүхэрынь, мүн Бальжан Борбоев, залуу хурьгашад Юрий Улымжиев, Любовь Цыбикова гэгшэд худэлжэ, түл абалгын түгшүүрилтэй шанга худэлмэриие үнгэргэлсэжэ байнхай.

Мүнөө энэ харюусалгатай кампаниие эхинһээнь эрхимээр үнгэргэжэ байһаарнь харахада, Добо-Енхорой бэрхэ хонишон нүхэдөөрөө энэ жэлдэшье һайн үрэ дүн туйлаха дүүрэн аргатай. Юуб гэхэдэ, нёдондо Б. Б. Донкудовой даадаг бригадынхид бүхы 527 хонидойнгоо зуун эхэ хонин бүхэнһөө 110 хурьга абажа томо болгоо юм. Гадна хурьган бүхэнөө 20 килограмм шэгнүүртэйгээр эхэһээнь һалгаагаа, хонин бүхэнһөө 3,3 килограмм нооһо хайшалаа һэн.

Э. БУДАЕВ.
Загарайн район.

ТАСС — ШЭНЭ ҺОНИН

КПСС-эй ЦК-гай ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ КОМИССИИН ЗАСЕДАНИ

Хубилган шэнэдхэлгын үедэ В. И. Ленинэй теоретическэ баялигуудые эдэбхитэйгээр хэрэглэхэ асуудалнуудта КПСС-эй ЦК-гай үзэл сурталай комиссиин ээлжээтэ заседани зорюулагдаһан байгаа. Январиин 26-да Москвада тэрэ болоо. Үзэл сурталай эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, общество шэнжэлэгшэ эрдэмтэд, соёлой ажал ябуулагшад, партиин худэлмэрилэгшэд тэрээндэ хабаадаба.

Гурбан һара болоод В. И. Ленинэй түрэһөөр 120 жэлэй ой гүйсэхэнь гэжэ заседаниие нээхэ зуураа, комиссиин түрүүлэгшэ, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, партиин ЦК-гай секретарь В. А. Медведев хэлэбэ. [illegible]

[illegible]

Удаань зүбшэн хэлсэлгэ болоһон байгаа. КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институдай директор Г. Л. Смирнов, КПСС-эй ЦК-гай секретарь, «Правда» газетын ахамад редактор И. Т. Фролов, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Нийтын эрдэмэй академиин проректор И. И. Антонович, драматург М. Ф. Шатров, «Советская культура» газетын ахамад редактор А. А. Беляев, СССР-эй Наукануудай академиин вице-президент В. Н. Кудрявцев, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Нийтын эрдэмэй академиин ректор Р. Г. Яновский, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Нийтын эрдэмэй институдай ректор Ю. А. Красин, СССР-эй Наукануудай академиин президент Г. И. Марчук, Москвагай Дээдэ партийна һургуулиин профессор Н. Н. Маслов, Гостелерадиогой түрүүлэгшэ М. Ф. Ненашев, «Советская Россия» газетын ахамад редактор В. В. Чикин, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо В. Г. Захаров, КПСС-эй Вологодско обкомой нэгэдэхи секретарь В. А. Купцов, Госкомобразованиин түрүүлэгшэ Г. А. Ягодин гэгшэд үгэ хэлэһэн байгаа.

В. А. Медведев зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүдые согсолоо. [illegible]

Заседаниин материалнууд хэблэлдэ толилогдохо байна.

Комиссиин 1989 ондо хэлэн худэлмэриин дүнгүүд зүбшэн хэлсэгдэжэ, мүнөө жэлэй худэлмэриин түсэб баталагдан абтаһан байгаа.

(ТАСС).

ВЕТЕРАНУУДАЙ БҮХЭСОЮЗНА СОВЕДЭЙ ПЛЕНУМ

Январиин 26-да Москвада Дайнай ба ажалай ветерануудай бүхэсоюзна соведэй пленум худэлмэрилжэ эхилээ. [illegible]

Январиин 27-до пленум худэлмэриие үргэлжэлүүлээ.

(ТАСС).

ВОЖДИИН БУУРАШАГҮЙ УДХА ШАНАРТАЙ СУРТАЛ БОДОЛ

ЛЕНИНСКИЕ ГОРКИ (Московско область). (ТАСС). В. И. Ленинэй түрэһөөр 120 жэлэй ойдо зорюулагдаһан научно-практическа конференци январиин 26-да эндэ болобо. [illegible]

Шэнэ түхэлэй партиин ленинскэ ойлгомжодо дахин бусана... [illegible] ...шын ехэ хэмжээ ябуулга болобо.

ХАМТЫН ЗАСЕДАНИ

Буряадай АССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын коллегиин болон гэмтэ ябадалнуудтай тэмсэхэ Саг зуурын республиканска комитедэй хамтын заседани болобо. Арадай депутадуудай горрайгүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэрэй орлогшонор, горрайгүйсэдкомуудай дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудай начальнигууд, замполидууд, хуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлэй хэрэгүүдэй талаар инспекторнууд тус заседанида уригдаһан байха юм.

«Гэмтэ ябадалнуудтай тэмсэхэ талаар абтаха хойшолуулашагүй хэмжээнүүд тухай» асуудалаар элидхэл республикын дотоодын хэрэгүүдэй министр **С. Ф. Иванов** хэбэ. «Милициин полит-зургаануудай ажал ябуулга болон кадрнуудта ябуулагдадаг худэлмэри тухай» асуудалаар нэмэлтэ элидхэл Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын политическэ таһагай начальник **В. К. Перевалов** хэһэн байна.

Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын гэмтэ ябадалнуудые һэргылгын управлениин начальник **П. Б. Гармаев**, арадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо **М. Г. Семенов**, КПСС-эй Октябрьска райкомой нэгэдэхи секретарь, гэмтэ ябадалнуудтай тэмсэхэ Саг зуурын республиканска комитедэй гэшүүн **И. А. Антакшинова**, МВД-гэй уголовно бэдэрэлгын управлениин начальник **В. Ц. Будаев**, Сэлэнгын райгүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай начальник **В. Ш. Молоков**, МВД-гэй ГАИ-гай начальник **И. Ф. Антонов**, арадай депутадуудай Загарайн районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо **Ю. Д. Соболев**, Кабанскын райгүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай начальнигай политическэ талаар орлогшо **В. И. Михалев**, республикын прокурор **А. Ф. Покацкий**, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо **Н. И. Крючков** гэгшэд элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсаба.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ, гэмтэ ябадалнуудтай тэмсэхэ Саг зуурын комитедэй түрүүлэгшэ **К. К. Шомоев** тус заседанида хабаадалсаһан байха юм.

Манай корр.

КПСС-эй ЦК-гай мартын (1989 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

УРДАМНАЙ ШАНГА ШАЛГАЛТА

Адууһа малай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлжэ, һү, мяха ехээр үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ эрилтын табигдаад байһан мүнөө үедэ илангаяа үүсэлэгдэхэ малаа һайнаар шахажа, шэгнүүрыень горитойгоор нэмээжэ тушааха гээшэ онсо шухалада тоологдоно. Ушарынь хадаа һая болотор ажахынууд голодоһондо гаргагдаһан гэхэ гү, али ондо орожо бирахагүй туранхай, үлбэр муу малаа мяханай комбинадта тушаадаг заншалтай байгаа, байһааршье ха. Өөһэдөө, тоосоонойнгоо саарһа дансада гарза хоролто ехээр оруулхагүйе оролдожо хэһэн иимэ ахир муухай ябадалнай мүнөө һайшаагдахаар гү? Үгы. Энээниие хүн бүхэн шүүмжэлжэ, буруушаана. Үнэн дээрээ иимэ аргаар малайнгаа гарзые «нюужа» хорооходоо, өөһэдыгөөл мэхэлнэбди.

Малай үбэлжэлгэ манай Далахайда илангаяа жэл бүхэндэ хүндэ, бэрхэшээлтэйгээр үнгэрдэг. Тусхайлбал, ажахыдамнай үбһэ тэжээл ехээр бэлэдхэхэ сабшалангай, тарилгын газар тон бага юм. Тойроод хада, ой модон. Иимэ нютагта малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэһээ байха ондо оруулханьшье хүшэрхэн байдаг. Нёдондо зундаа ган гасуур байжа, ехэ хохидол ушаруулаа. Тусхайлбал, адууһа малайнгаа условно толгой бүхэндэ 2,5 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбһэ, сенаж бэлэдхэһэн байнабди.

Совхознай оройдоол 455 гектар хахалагдадаг газартай. Мүнөө ажахын гүүртын фермэнүүдтэ бүхыдөө 5200 үхэр, тэрэ тоодо 1950 үнеэн харууһалагдана. Мүн 1600 адуу морид бии байха. Манай ажахы гол түлэб мяхалиг үүлтэрэй үхэрнүүдые үсхэбэрилнэ. Тиимэһээ 1950 үнеэнэй 200-иинь һү үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхээр һаагдана. Бусадынь тугалнуудаа хүхүүлжэ тэнжээдэг байна. Совхоздомнай хальмагай үүлтэрэй мал харууһалагдана. Энэ үүлтэрэй үхэрнүүд манай эндэхи нютагай байгаалиин эрхэ байдалда тааража, ашаг шэмээ горитойгоор дээшэлүүлнэ. Ажахыда хальмагай үүлтэрэй малһаа гадна һарлаг, хайнагууд үсхэбэрилэгдэнэ. Мүнөө 120 шахуу һарлаг бии. Хадалиг манай нютагта һарлаг үсхэбэрилхэдэ таарамжатайшье һаа, ашаг шэмэнь дээшэлдэггүй дутагдалтай. Һарлаг үхэр хоёр-гурбан жэл соо түлжүүлхэдэ, түд бүрээ 180-200 килограмм шэгнүүртэй болодог. Харин энэ хугасаа соо хальмаг үүлтэрэй үхэрнүүдые түлжүүлээ һаа, хоёр дахин ехэ мяха абахаар байдаг.

Үхэрэй мяха ехээр үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ зорилготой манай ажахын малшад үүсэлэгдэхэ, гүрэндэ тушаагдаха һүрэгөө шадаал һаа, һайнаар шахажа, шэгнүүрыень дээшэлүүлхые оролдодог болонхой. Үнгэрһэн жэлдэ ажахымнай бүхыдөө 4970 центнер мяха тушаажа, даабарияа урагшатайгаар дүүргээ һэн. Тиихэдэ 200 үнеэ һаадаг һаалишаднай 2700 центнер һү үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ түсэбөө амжалтатайгаар бэелүүлһэнээ мэдээсээ һэн.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ажалай эмхидхэлэй шэнэ гуримуудые үргэнөөр нэбтэрүүлһэнэ ... илангаяа үхэршэд ехэ амжалта туйлана. Манай эндэ арендэ нэбтэрүүлжэ, бригада, гүүртэнүүдтэ сабшалангай, тарилгын газар даалгажа үгэхэ арга үгы юм. Сабшалан гэхээр багахан участогууд хадын жалгануудай эхиндэ, голой, горхоной эрьеэр, ойн соорхой соо альга... зэргын гэхээр газар бии. Иимэ бага газартай байһан д...һээ жэл бүхэндэ үбһэшэдэй гуша гаран звено эмхидхэнэбди. Эдэ звенонууд 3-һаа 10 хүнтэйгөөр бүридхэгдэдэг, морин косилкатай гар хажууршадай бүлэгүүд байха. Элдүүриин газарэй бага байһан дээрэһээ ажахын тоосоонһоо бэшэ ондоо шэнэ гурим хэрэглэхын аргагүй байгдана.

Ажахын тоосоогоор ажаллажа байһан гүүртэ, фермэнүүдэй коллективүүд гаогашын лимидтэй, өөрын тусхай даабаритай байдаг. Совхоз иимэ коллективүүдтэ малай тэжээл, талха тарянай зүйл тогтсогдомол сэнгээр худалдана. Жэлэй эсэстэ манай үхэршэдэй бригаданууд дүнгүүдээ согсолжо, гаргашаяа тодорхойлоод, олзоео элирүүлнэ гэхэ гү, али ажахыдаа хүсэд тооссо хэнэ. Эндэ зарим нэгэ бригаданууд үритэй байдаг. Үри шэридэ ороһон коллективүүднай саашадаа үлүү гаргашаһаа арсажа, олзотой болохые оролдоно. Хэрбээ хоёр-гурбан жэлдэ байдалаа һайжаруулжа шадаагүй һаа, һүрэг малаа ондоо хүнүүдтэ дамжуулан тушаажа, ажахыдаа үри шэриеэ бусааха арга бэдэрнэ. Даб дээрэ ажахыдамнай хуулиин харюусалгада хабаадуулагдамаар үри шэридэ орогшод үгы байха.

Манай ажахыда хүнүүдэй, илангаяа үхэршэдэй хубиин адууһа мал ниитын һүрэгһөө амяарлагданхай байдаг. Үбэлэй сагта, үбһэ тэжээлэй хомор үедэ адхашье үбһэ гамтайгаар гаргашалаагүй һаа, малшад өөһэдөөл хохидохо болоно бшуу.

Ажахымнай хүдэлмэришэдэйнгөө гэр бүлэдэ үмсынгөө малда үбһэ хуряахаар 0,60 гектар газар хубаарилжа үгэнэ. Тиихэдэ худалдаа наймаанай эмхинүүдһээ холимог тэжээл худалдажа абахаар байдаг.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ажалай эмхидхэлэй шэнэ гуримуудай үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэжэ захалхада, залуу хүбүүд, басагаднай олоороо нютагтаа үлэжэ ажалладаг болоо. Совхозой дирекци залуу айл бүлэдэ эмэ хашараг, гунжа худалдана. Нёдондо гурбан бүлэһөө мэдүүлгэ ороо һэн. Һаяхан тугаллаха мал эдэнэр шэлэжэ абаа юм.

Үмсэдөө гэр бариха гурим манда дэлгэрэнхэй. Үнгэрһэн жэлдэ арбан айл шэнэ гэр барижа түбхинөө. Тиихэдэ юһэн бүлэ гэртээ залгалаа барижа, уужам болгоо. Даб дээрэ гурбан айл гэрээр хангагдаагүй байна. Үмсэдөө гэр бариха дуратайшуул урьһаламжаар гүрэнһөө мүнгэ абаад, ойдо өөһэдөө модо отолжо бэлдээд, совхозой транспортаар асардаг гуримтай. Гэр барихадань, элдэб материалнууд—сонхын шэл, шифер хушалта, хирпиисэ дуталдажа, бэрхэшээл ушаруулна. Мүнөө манай нютагта шифер хушалтагүй шэнэ гэрнүүд олошороод байна. Ойрын сагта энэ бэрхэшээл дабахаар зохихо хэмжээнүүд абтаха аа гү гэжэ найдангяар хүлеэнэбди.

Совхознай хоёр квартиратай хоёр гэр барижа ашаглалгада тушаагаа. Һүүлэй жэлнүүдтэ Далахай һууринай эхин класcуудай һургуули үргэдхэгдэжэ, юһэн класстай болгогдоо. Ойрын жэлнүүдтэ эндэмнай спортын зал, столово барагдахаар хараалагдана. Мүн эндэ 120 һууритай хүдөөгэй клуб баригдаа. 1991 ондо 50 номертой телефоной автомат станци баригдаха.

Хүдөө нютагуудта харгы гол шухала гээшэ. Утаата Далахай хоёрой хоорондохи харгы муудаһан, шабартай, уһатай юм. Тиимэһээ автобус ябадаггүй байгаа. Совхознай тусгаар грейдер трактор абажа, өөһэдынгөө хүсөөр харгыень заһабарилаа.

Урдандаа мартагдажа, хосоржо байһан Далахайда хүүгэдэй саад, худалдаа наймаанай предприятинууд нээгдэхээр хараалагдана. Совхоздомнай бүхыдөө малай 40 гүүртэ бии юм. Бултадаа гол һууринһаа 50 километрэй зайда оршодог юм.

Хадалиг манай нютагта һүрэг мал харууһалха гээшэ хүшэр юм. Хэды хүндэ бэрхэтэйшье һаань, габшагай ажалаараа суурхагшад эндэ олон. Жэшээлбэл, Ринчин Доржиева, Ламажаб Дылыков, адуушан Бато Цыренов гэгшэд жэл бүхэндэ эрхим дүн туйлана. Тобшолон хэлэбэл, манай совхозой үхэршэд, бүхы коллектив арбан хоёрдохи табан жэлэйнгээ түсэбые амжалтатайгаар дүүргэжэ, партиин XXVIII съездые ажалайнгаа шэнэ илалтаар угтаха хүсэлэнтэй бүхы арга шадабаряа элсүүлжэ байна. Бидэ олоороо хэлсэжэ, зүб шиидхэбэри абажа, хараалһанаа урагшатайгаар бэелүүлжэ шадаа һаа, урдахи шанга шалгалтаяа айлтагүй дабаха аргатайбди. Иигэжэ манай ажахын коллектив нэгэн дуугаар мэдүүлнэ ха юм.

В. ХАРТАЕВ,
Захааминай районой Далахайн совхозой директор.

Зөөри тухай Хуулиин проект —

зүбшэн хэлсэнэбди

БАҺАЛ ДЭЭРЭҺЭЭ ҮГТЭҺЭН ЗААБАРИ ГҮ?

Манай үдэр бүриин ажал хэрэг болон ажабайдалда хабаатай хэдэн шухала Хуулинуудай проектнүүд хэблэлдэ толилогдоод, үргэн ниитэ арад зоной дунда зүбшэн хэлсэгдэжэ байна.

Мүнөө эндэ зөөри тухай Хуулиин проект тушаа өөрынгөө хэдэн ажаглалта, һанамжануудые хэлэхэеэ һананаб. Нэн түрүүн үе сагай эрилтэдэ таарууггүй, илангаяа хүн зоной һанаа сэдьхэлые зобоожо байһан шухала асуудалнуудта хабаагүй, бодото ажабайдалһаа таһаранги юумэнүүд энэ Хуулиин проект соо бии гэжэ һанахаар. Тиихэдээ энэмнай баһал дээрэһээ табигдаһан заабари болоно гээшэ гү гэхээр болоно.

Хүн зонойманай һуудал байдал хаа хаанагүй адли һайн бэшэ, зөөри зөөшөөр ехэл түлюурхан, ядуушаг һуудаг зон манда үсөөн бэшэ. Тэрэнэй хажуугаар хэдэн зуун мянган түхэриг мүнгэ зөөритэй, баян бардам байдаг хүнүүдшье бии гээшэ.

Хэрбээ зөөри тухай энэ Хуулиин хүсэндөө оруулагдаа гээшэ һаань, үгытэй, баян хүнүүдэй хоорондохи илгаа бүри ехэ боложо, зариман үшөө ехээр баяжаха, нүгөөдүүлынь улам үгырхэ, доройтохо туйлдаа хүрэхэ байна.

Нэгэ иимэ жэшээ хараад үзэе. Манай Загарайн бройлерно шубуунай фабрика шэнэ Хуулиин проектын ёһоор предприятида худалдажа абаба һэн гэлэй. Тиимэ арга боломжошье байхадаа болохо. Мүнөө бии байһан бүхы байра байдал, хамаг зөөри хэрэгсэлэймнай сэн 17 миллион түхэригэй болохо ёһотой. Минии тооложо үзэхэдэ, табан жэлэй туршада һайн хүдэлөөд байхадаа, энэ 17 миллион түхэригые сүм түлэжэ, предприятияа өөһэдын мэдэлэй болгохо аргатай байнабди. Юуб гэхэдэ, фабрика мүнөө жэл бүхэндэ адагынь 4—5 миллион түхэригэй сэбэр олзо оруулна ха юм.

Зай саашань харая. Фабрикаяа өөһэдын зөөри болгоод байхадаа, үйлэдбэрилһэн продукцияа шадаал һаа, үнэтэйгөөр худалдаха гэжэ оролдохо бшуубди. Жэшээнь, мүнөө Буряадайнгаа республика соо бройлерно тахяагай мяханай килограмм бүхэниие 3 түхэриг 50 мүнгөөр худалдадаг һаа, саашадаа тэрэниие Эрхүүгэй областьдо гү, али үшөө ондоо тээшэнь абаашажа, килограммынь 5 түхэригөөр худалдахадаашье, хойшоо харахаяа болихо ха юмбибди.

Тиихэдэмнай юун болохо гээшэб? Республика соо гансахан лэ манай предприяти бройлерно тахяагай мяха үйлэдбэрилдэг бшуу. Хүн зомнай бэшэ ондоо тээһээ хаанаһаа үнэгүйшэг шубуунай мяха худалдажа абаха юм?

Саашань харая. Манай фабрика жэл бүри 18—20 байратай болбосон түхэлтэй гэрнүүдые барижа, гансашье өөһэдынгөө хүдэлмэришэдые бэшэ, мүн эндэхи багшанарые, медигүүдые, милициин хүдэлмэрилэгшэдые, пенсионернүүдые гэр байраар хангана. Коллектив фабрикынгаа эзэн болошоо һаа, эдэ мэтын «үлүү хүнүүдые» гэр байраар, социальна хэрэглэмжээр хангаха гэжэ оролдохо аал? Үгы. «Өөрын самса хэзээдэшье бэедэ дүтэ» гэжэ хэлэдэг үгэ бии гүб даа.

Юрэдөөл предприяти болон ажахынуудые коллективүүдтэ худалдаха гээшэмнай тиимэшье ехэ һайшаахаар бэшэ юумэн, энээниие бүхы талаһаань бодожо, шэнжэлжэ, олониитын дунда хэлсэжэ үзэхөөр гэжэ һанагдана.

Үшөө нэгэ асуудал. Арендаторнууд гү, али газарай эзэн болоһон таряашадай бүлэнэр колхоз, совхозуудһаа газар гаража болохо гэжэ энэ Хуулиин проект соо (12-дохи статьягай 1-дэхи пункт) заагданхай. Теэд манай Загарайн район мэтэ үрэжэлтэй һайн газараар бага, ходо ган гасуур болодог эрхэ байдалда газар худалдажа абаад эдлэхэ дуратай хүнүүд үсөөхэн лэ олдохо ёһотой. Хэдышье хара хүлһэеэ гаргажа хүдэлхэдэ, биратай үрэ гарахагүй газарые худалдажа абахань гайтайшаг ааб даа. Энэмнай Украинын гү, али Россин урда зүгэй хара хүрьһэтэй, дулаан уларилтай газар бэшэ ха юм.

Хэн нэгэн банкһаа урьһаламжа абажа, газар (хэдэн арбаад, зуугаад гектар), мүн техникэ, зэмсэг худалдажа абаба һэн гэлэй. Теэд тэндэхи бүхы хүдэлмэреэ гансаараа хэжэ яа-

Гол һалбаримнай

ХОНИН АЖАЛ

ДУТАГДАЛНУУД ДАЙРАЛДАҺААР

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленумэй һүүлээр манай ороной хүдөө ажахыда ехэхэн хубилалтанууд боложо байна гэжэ бидэ өөһэдынгөө ажабайдалһаа, ажал хэрэгүүд дээрэһээ элеэр харанабди. Илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ колхоз, совхозуудай материально-техническэ үндэһэ, экономическа хүсэ шадалынь яһала бэхижэжэ байнхай. Эдэ бүгэдын ашаар газар таряалангай ургаса, адууһа малай ашаг шэмэ зарим тэды дээшэлээ гэжэ партиин ЦК-гай мартын (1989 он) Пленум дээрэ М. С. Горбачёв элидхэл соогоо онсолон тэмдэглээ һэн.

Гэхэтэй хамта урагшаа алхамай хэгдэбэшье, тэрээгээр һанаагаа амарха үндэһэн үгы. Арбан хоёрдохи табан жэлдэ агропромышленна комплексын бүхы һалбарида үшөө ехэ, хубилалта туйлагдаха, тохёолдоһон гээгдэл усадхагдаха, нэн түрүүн ороноо эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангаха талаар шэнэ дабшалта хэгдэхэ ёһотой гэжэ партимнай сооһон байгаа.

Мүнөө үнгэрһэн дүрбэн жэлэй үрэ дүнгүүдээр абажа харахада, тиимэ урмашамаар амжалтанууд туйлагдабагүй. Ямар шалтагаан дээрэһээ иимэ байдал тохёолдобоб гэбэл, таряалан, сабшалан, бэлшээриин ургаса ехэнхи ушарта байгаалиин, сагай уларилай байдалһаа нилээд дулдыдадаг, зарим ган гасуурай болоһон гү, али уһа үертэ абтаһан жэлнүүдтэ ажахынуудай гол һалбаринууд бага бэшэ хохидолдо ородог зандаа байһаар.

Яруунын район мяхалиг үүлтэрэй мал үсхэбэрилгын хажуугаар хонин һүрэг үсхэбэрилдэг район болоно гээшэ.

Манай хонин һүрэг эрхилэгшэд үнгэрһэн жэлэй түсэбые яһала амжалтатайгаар бэелүүлһэн юм. Тиигээд хонин ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ тушааха 1989 онойнгоо даабарине, бүхы табан жэлэйнгээ түсэбые дүүргэхэ гэһэн тэмсэлдэ хам оронхой, энэ жэлэй малай үбэлжэлгые, эмхи гуримтайгаар үнгэргэхые оролдожо ябана. Энэ ушарые хараадаа абажа, бидэ үбэлэй, хабарай һарануудай туршада хонидойнгоо ашаг шэмые нилээд дээшэлүүлхээр хараалнабди. Эрмэлзэл зорилгомнай яһала бата бэхи үндэһэ һууритай юм.

Энэ жэлэй малай үбэлжэлгын үедэ районой колхоз, совхозууд үбһэ, һолоомо, шэмэтэ болон холимог тэжээл хүсэд хүрэхөөр бэлэдхээ. Тэжээл ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхын тула хонишоднай тэрэниие шанаржуулаад, малдаа үгэхые оролдоно. Юрэдөөл, үбэлэй һарануудай туршада хонин һүрэгөө һайнаар харууһалжа, мүнөө жэлдэ туйлаһан үрэ дүнгүүдээ улам саашадань арьбадхаха арга боломжо хонишон, бригада бүхэндэ бии гэжэ бидэ этигэнэбди.

Үнгэрһэн жэлэй август һарада районойнгоо бүхы хонишодые суглуулжа, жэлэй үрэ дүнгүүдыень согсолоо һэмди. Тиихэдэ энэ һалбарида түхэреэн жэлэй хугасаа соо үргэлжэ нойрээ мартан хүдэлжэ ябаһан хүнүүдэй хэжэ бүтээжэ байһан ажал хэрэгүүдыень бүхы талаһаань шэнжэлһэн, тэдэндэ зохихо сэгнэлтэ үгэһэн, бии байһан дутуу дунданууудые тон зүбөөр шүүмжэлһэн, саашанхи зорилгонуудаа яһала һайнаар тодорхойлһон байнабди.

Районой ажахынууд нооһо хайшалжа, гүрэндэ тушааха түсэбөө 105 процент дүүргэжэ шадаа. Түсэбэй ёһоор бүхыдөө 2660 центнер «сагаан алтан» суглуулагдаха һаа, тэрэнь 2800 центнертэ хүргэгдэһэн байна. «Коммунизм» колхозой, Яруунын, Тулдуунай совхозуудай хонишодой бригаданууд нооһо бэлэдхэлгын пунктда худалдаха талаар даабарияа үлүүлэн бэелүүлжэ, районой түсэбэй дүүргэлтэдэ горитойхон хубитаяа оруулаа.

Районой хонишод 1989 ондо урда жэлнүүдтэ орходоо яһала олон хурьга абажа түлжүүлһэн байха юм. Тусхайлан хэлэбэл, бидэ нёдондо зуун эхэ хонин бүриһөө дунда зэргээр 82 хурьга томо болгоһон байнабди. Энэмнай манай Яруунын эрхэ байдалда яһала барагүй үрэ дүн гэжэ тоолонобди. Энээгээр һанаагаа амарха зоц бэшэ аабзабди даа. Ойрын жэлнүүдтэ хонин бүриһөө хурьга абаад, тэрэнээ гарзалуулангүйгөөр томо болгожо тушааха зорилго манай урда табигдана.

Ажахынууд сооһоо эгээл олон хурьга абагшадай тоодо «Юбилейный», Яруунын совхозууд ороолсоно. Тусхайлбал, «Юбилейный» совхозой хонин һүрэг эрхилэгшэд зуун эхэ хонин бүриһөө 91, Яруунын совхозойхид — 93 хурьга абажа, түлжүүлһэн байха юм. Тулдуунай совхозой хонишод мүн лэ яһала үндэр дүн туйлаа гэхэ гү, али зуунай 86 хурьга абажа, томо болгоо.

Республика дотороо суута тараһан, арендэ подрядай гуримаар ажалаа эрхилдэг «Дружба» колхозой түрүү хонишон Балдан-Дамба Эрдынеевич Ринчиновэй даадаг бригадын гэшүүд энэ жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө дунда зэргээр 115 хурьга түлжүүлжэ, хонин бүхэнһөө 4,02 килограмм һайн шанартай нооһо хайшалжа, хурьган бүхэнэйнгөө шэгнүүрые эхэһээнь һалгаахадаа, 20 килограммда хүргэжэ, 1989 оной дүнгөөр «Районой чемпион» гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. Тиихэдэ «Юбилейный» совхозой ахалагша хонишон А. В. Мунгалова зуун эхэ хонин бүриһөө 110 хурьга томо болгоо, хонин бүхэнһөө дунда зэргээр 3,53 килограмм нооһо хайшалжа тушаагаа, хурьган бүхэнэйнгөө шэгнүүрые 18,2 килограммда хүргөө.

Һүүлэй жэлнүүдэй туршада бидэ хурьгадаа эхэһээнь һалгааха кампаниие яһала эмхитэйгээр үнгэргэдэг заншалтай боложо байнабди. Иисэнгын совхозой хонишод хурьгадаа эхэһээнь илгахадаа, толгой бүриин шэгнүүрые 20,5 килограммда хүргөө һэн. Энэ үрэ дүн юу гэршэлнэб гэхэдэ, ажахын хонин һүрэг эрхилэгшэдэй, зоотехнигүүдэй шухала хэрэгтээ онсо анхаралаа хандуулдагыень элирхэйлжэ үгэнэ бшуу. «Победа» колхоз мүнөө жэлдэ хурьгадайнгаа толгой бүриин шэгнүүрые 19 килограммда хүргэбэ.

Район доторнай байгша ондо нооһо абалга зарим тэды дээшэлээ. Энэ талаар Иисэнгын совхоз хонин бүхэнһөө дунда зэргээр 4,0 килограмм хүрэтэр «сагаан алта» суглуулжа, бусадһаа онсо шалгаржа гараба. «Коммунизм», «Победа» колхозуудта, Тулдуунай совхоздо тус тустаа хонин бүхэнһөө 3,5 килограмм нооһон абтаһан байха юм.

Гэхэтэй хамта «Дружба» колхоз гансаараа энэ жэлдэ нооһо гүрэндэ тушааха түсэбөө дүүргэжэ шадаагүй. Эдэнэртэ түсэбэй дүүргэлтэдэ оройдоол 3 центнер нооһон дуталдаһан байна.

Хонин ажалда байгша ондо алхамай хэды урагшаа хэгдэбэшье, дутуу дунданууд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд үшөөл бии гэжэ тэмдэглэхээр. Тусхайлан хэлэхэдэ, районой ажахынуудта һүрэг соо эхэ хонидой тоо толгойнь ехэл үсөөн гэхэ гү, али оройдоол 43 процентыень эзэлнэ. «Дружба» колхоздо энэ үрэ дүн үшөөшье доогуур. Эндэ 39 процентнь эхэ хонид болоно. «Юбилейный» совхозой бүхы хонин һүрэгэй оройдоол 36 процентнь эхэ хонид гэжэ тоологдодог байна. Энэ талаар тодорхой хүдэлмэри ябуулха болонобди. Ойрын жэлнүүдэй турша соо эхэ хонидойнгоо тоо толгойень 40—50 мянганда хүргэжэ шадаагүй һаа, колхоз, совхозууд өөһэдынгөө олоһон мүнгэ зөөреэр өөһэдыгөө хангадаг болоходоо, хонин һүрэгөө саашадань амжалтатайгаар хүгжөөжэ, нооһо, хонинойо мяха ехээр абажа бирахагүй байна бшуу. Тиимэһээ манай ажахынууд энээндэ анхарха ёһотой болоно.

Хурьгадаа эхэһээнь һалгааходомнай, тэдэнэй шэгнүүрынь тад ондоонууд байна. Жэшээлхэдэ, «Дружба» колхозой ахалагша хонишон Б-Х. Ц. Ринчиновагай даадаг отарада хурьгадынь эхэһээ таһалагдахадаа, тэдэнэй толгой бүриин шэгнүүрэй 21 килограмм болоо һаань, харин хүршэ С. Б. Березовскиин бригадада хурьгадынь оройдоол 12,2 килограмм татаа.

Бидэ хурьгадайнгаа толгой бүриин шэгнүүрые ойрын сагта 21 килограммда хүргэхэ зорилготой ажалаа ябуулжа байнабди.

Районойнгоо хонин ажалые улам олзотой, улам ашагтай болгохо хэрэгтэ бидэ анхаралаа саашадаа хандуулха ёһотойбди. Энэ хэрэг зорилгомнай имагтал ажахынуудай, РАПО-гой мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй бодомжотойгоор хүдэлһэнэй, мүн оролдосото тэмсэлэй ашаар шиидхэгдэхэ гэжэ һанагдана. Тиихэдээ хонишод ажалдаа өөһэдтөө таарама хамтын, арендэ, гэр бүлын гү, али кооперативна подрядуудай гуримуудые нэбтэрүүлэн хэрэглэжэ, бүри үндэр дүнгүүдые туйлаха байһандань батаар найданабди. Жэшээ болгон хэлэхэдэ, «Дружба» колхозой ахалагша хонишон Б-Д. Э. Ринчинов район соогоо түрүүлэн, энэ онол аргаар хүдэлжэ, ажалдаа бодото амжалтануудые туйлажа ябана бшуу. Энэ гэр бүлөөрөө ажалладаг хонишодой дүй дүршэлынь олондо жэшээ боложо үгэхэнь дамжаггүй.

Мүнөө колхоз, совхозуудай хонишодой урда айхабтар ехэ зорилго табигданхай гээшэ. Эдэнэр энэ жэлэй малай үбэлжэлгые эмхитэй һайнаар үнгэргэхэ, түл түрэсэ абаха шухала кампанидаа түгэс һайнаар бэлдэхэ, тэрэнээ эмхитэйгээр үнгэргэхэ хэрэгтэ бүхы анхаралаа хандуулха ушартай болоно.

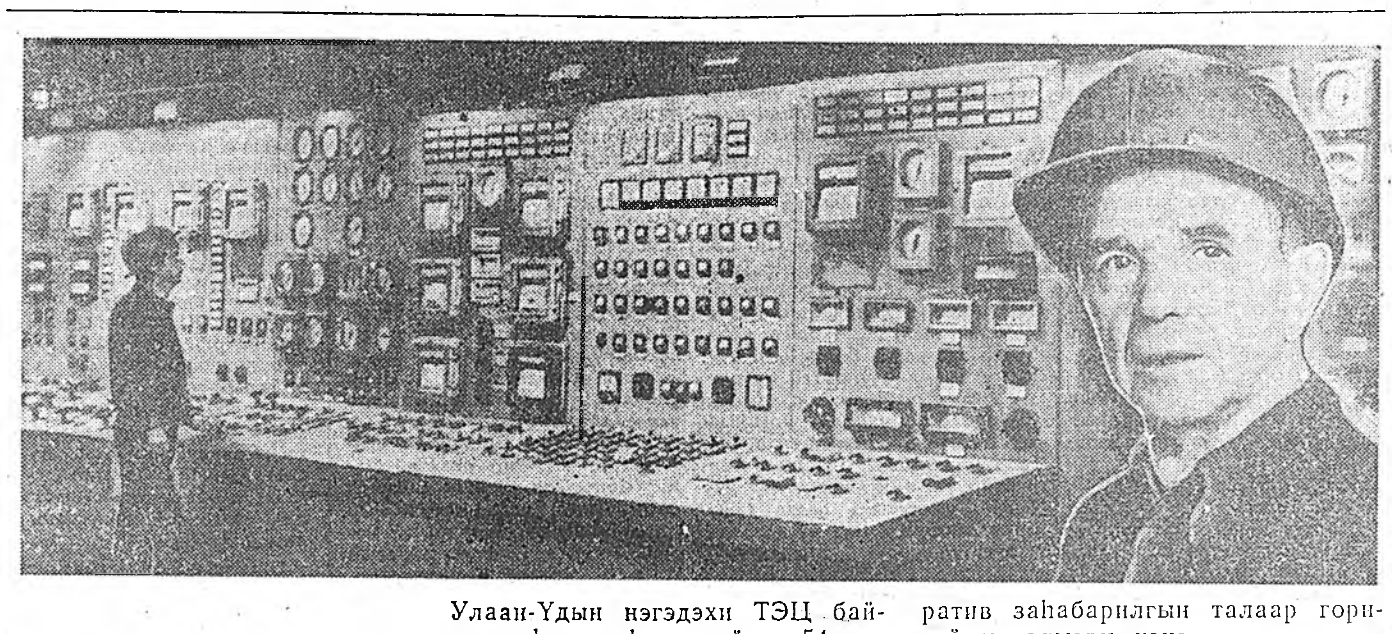
А. КУЗЬМИН,
Яруунын РАПО-гой ахамад зоотехник.

ЕРЭХЭ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТООСООГООР

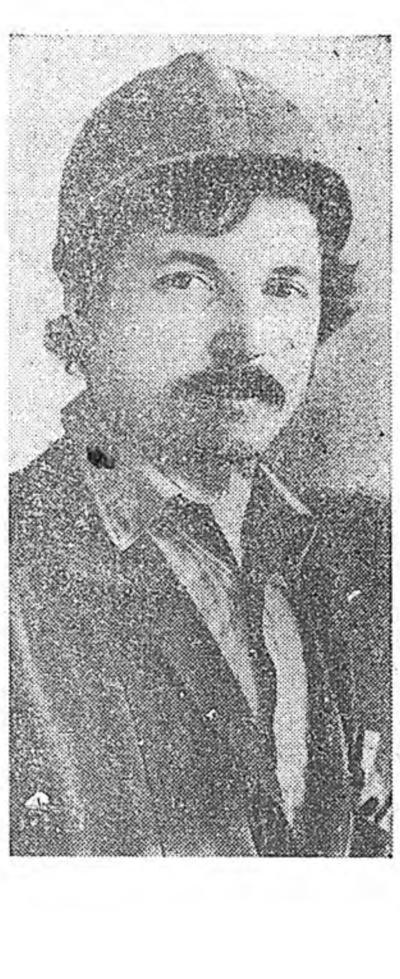
Хяагтын ээрэлгэ-нэхэлгын фабрикада арбан хоёрдохи табан жэлэй даабарине болзорһоонь урид дүүргэһэн хүдэлмэрилэгшэдэй тоо үдэр бүри олошоржо байнхай. Һүүлэй мэдээгээр 51 хүн табан жэлэй түсэбтэ даабарине дүүргээ.

Һамналгын аппарадай оператор Аграфена Александровна Сотникова түрүүшүүлэй тоодо ерэхэ табан жэлэй тоосоогоор хүдэлжэ эхилһэн байна. Тэрэ тус фабрикада олон жэлэй туршада ажаллажа, баян дүршэл шадабаритай болонхой. Нормоһоо гадуур хэдэн түхеэрэлгэ ашаглажа, үндэр бүтээсэ туйлана. Утаһа ээрэгшэ Лидия Васильевна Гагарова хори гаран жэлэй туршада эндэ хүдэлнэ. Энэ хүмнай хубиингаа табан жэлэй түсэб мүн лэ болзорһоо холо урид дүүргэһэн юм.

Е. СУРМАЧ.

ХҮН ЗОНИИЕ ДУЛААГААР ХАНГАГШАД

Улаан-Үдын нэгэдэхи ТЭЦ байгуулагдаһан сагһаа хойшо 54 жэлэй туршада таһалгаряагүй ажаллажа, хотын ажалшадые, предприяти, эмхи зургаануудые зайн галаар хангана. ТЭЦ-эй коллективэй бүхы городые хангахань хүшэр боложо байнхай. Энэ коллективэй шэнэ онол арга, үүсхэл оролдолго гаргадаггүй һаань, бүришье һаа хүндэ байдал тохёолдохо һэн.

1988 ондо хуушан котел заһабарилагдажа, мүнөө часай туршада 220 тонно паар үгэдэг болонхой. Үнгэрһэн жэлдэ 6—7-дохи турбогенераторнууд заһабарилагдаа һэн. Нёдондо баһа «Востокэнергоремонт» участогта 500 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэгдэһэн, оньһон техникэ һэльбэгдэһэн байха юм. Теплоэлектроцентралиин дэргэдэ эмхидхэгдэһэн «Теплоэнергетик» кооператив заһабарилгын талаар горитой хүдэлмэри хэнэ.

Орёо түхеэрэлгэнүүдые хүдэлгэхэ гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ. Өөһэдынгөө ажал һайн мэдэхэ, ёһотойл мастернууд эндэ хэрэгтэй. Цехэй начальник В. И. Артеменко, турбинын ахалагша машинист П. Е. Гончаров, слесарьнүүд М. И. Архипов, Н. И. Бурлаков, Н. Ц. Гладунчик, И. Фотин, Э. Воронович, электро-гагнууршан И. Аполлонов, лаборант Н. Е. Вологдина гэгшэд ажалай үльгэр жэшээ харуулан хүдэлжэ ябана.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Слесарь В. Глушко. 2. Наада захадань — ажалай ветеран М. И. Архипов. 3. Ашаа тээгшэ Б. Жимбуев.

П. БУРМАКИНАЙ фототекст.

Арадай кандидадууд

...ГАА УҺАНДА ...АЯНГҮЙГӨӨР...

рээр хэние табиха тухай асуудал гараһан байгаа. Директорээр хүдэлжэ байһан хүниинь һайн дураараа гарахаяа һанаа. Теэд энэ асуудалые һургуулиин багшанарай коллектив өөһэдөө шиидхээ — һуралсалай талаар директорэй орлогшо байһан Д. Д. Басауловай кандидатура нэгэн дуугаар нэрлэгдэһэн байна.

Тиигэжэ залуу багша Дмитрий Дуванчевичтэ һургуулиин директорэй хүнгэн бэшэ ажал даалгагдаһан байха юм. Һуралсалтай, ажахытай холбоотой асуудалнуудһаа гадна багшанарай хоорондохи харилсаанай байдал директорэй сэдьхэлые зободог һэн. Энэ нүхэрнай хэды туха сүлөөгүй директоршье һаа, нэн түрүүн **багша** хүн ха юм. «Үндэһэн арадайм угай заншалнууд юундэ алдагдажа байнаб, түрэл хэлэмнай юундэ хойшоо гаранаб?» — гэһэн бодолнууд амар заяа үзүүлхэеэ болёо бэлэй. Харин мүнөө эдэ асуудалнуудай ондоогоор табигдажа эхилхэдэ, эхин класссуудтаа эвенк хэлэеэ үзэхэ болгодобо. Энэ хариюусалгатай хэрэг заабол дүршэл ехэтэй багшада даалгагдаха ёһотой.

Д. Д. Басаулов районойнгоо түб һуурин ошоходоо, интернат һургуулида хүрэжэ, эвенк хэлэнэй багша Дарья Петровна Мироноватай уулзажа, үхибүүдые бага балшар наһанһаань түрэл хэлэндэнь яажа һургаха ёһотойб гэһэн зүбшэл, заабари абажа ерэдэг юм. Түрэл хэлэеэ һөөргэнь хүгжөөхын тулада оролдожо ябаһан Дмитрий Дуванчевич районойнгоо түб библиотекэ соо эвенк хэлэн дээрэ бэшэгдэһэн нэгэшье ном олохогүйдөө, ехэтэ гутаһан, гайхаһан тухайгаа намда хөөрөө бэлэй. Иимэ байдалтай байхадаа, хэние зэмэлхэбши, зогсоошоһон үе сагые гү?...

Арадай гэгээрэлэй ветеран, пенсионер Михаил Семенович Молонов һунгуулиин Севернэ 76-дахи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидат Д. Д. Басауловые жааханһаань хойшо мэдэдэг. Һүбэлгэн хурса, һонорхон хүбүүнэй Ленинградта һурахаяа ошоходонь, ехэтэ баярлаа һэн. «Хэрбээ тэрэнээ дүүргээд, нютагаа бусажа ерээл һаа, ехэ туһатай хүн болохо һэн», — гэдэг байгаа. Михаил Семеновичой һанаһаниинь хүсэлдэжэ байна.

Залуу мэргэжэлтэ Дмитрий нютагайнгаа онсо шэнжэтэй байгаалигүйгөөр амидаржа, ажаһуужа шадахагүй байгаа.

Депутадта кандидат Д. Д. Басауловай программа соо ондоо хэнэйшье программа соо үгы зүйлнүүд бии. Жэшээлхэдэ, эвенкнүүдэй хэр угһаа хойшо хэжэ ябаһан үндэһэн олзоборилгыень тэхэрюулхэ, газар дайдын баялигһаа — ой модон, булган, хэрмэнһээ эхилээд, валютаар худалдагдадаг алта мүнгэнһөө оронойһмнай жасада ородог зөөриһөө зарим хубиинь нютагай Соведэй бюджедтэ үлөөжэ хэрэглэхэ, тиин хэдэн жэлээр гээгдэжэ, хохидоһон һуурин тосхонуудай социально-соёлой хэрэглэмжэдэ шэглүүлхэ гэжэ аржыса бэшээтэй юм. Баунтын ой тайгын «дээрэһээ» үгтэһэн заабаряар хюдагдажа байһаниие тэрэ сэдьхэлээ үбдэн харана. Хандагайн леспромхозой хүдэлмэришэд эвенкнүүдэй хэр угһаа хойшо агнажа ябаһан Кыджымидэй баян тайга соо мүнөө гамгүйгөөр модо унагаана. Тэрэнһээнь эрьежэ ерэдэг мүнгэнһөө нэгэшье сагаан районой жасада ородоггүй ха юм!

Эвенкнүүдэй ажаһуудаг һууринуудые бүхы талаарнь хүгжөөхэ тухай асуудал кандидадай программада мүн лэ анхарагданхай.

— Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэнээ ямараар угтаа һэмта? — гэжэ асуухадаа, энэ нүхэрөө аягүй байдалда оруулба гүб даа гэжэ һанаа һэм. Теэд тэрэмни нэгэ бага дуугайхан һуyһанайнгаа һүүлээр:

— Сэхыень хэлэхэдэ, минии кандидатура нэрлэгдэхэ гэжэ ой ухаандамнишье ороогүй юм. Минии яһатанай дунда нам мэтын хүнүүд олон. Оролдожо хүдэлөөл хүн аабза даа. Тиигээшье һаа, бусадһаа үлүү юумэ хээб гэжэ һананагүйб, — гэбэ. — Гэнтэ арадай депутат болошоо гээшэ һаа, бүхы юумэ ондоогоор хаража, һунгаршадайнгаа этигэл найдабариие харюулхые оролдохо хүн бэзээб. Арадай депутат байха гээшэмнай хүндэтэйшье һаа, хүнгэн бэшэ тушаал ха юм, — гэжэ нэмээ һэн. Теэдшье Дмитрий Дуванчевич бүхы юумэндэ даасатайгаар, холын хараа бодолтойгоор хандадаг. Депутат боломсоорни, бүхы юумэн һайн тээшээ хубилшаха гэжэ хэн нэгэн зүүдэлдэгшьегүй ёһотой. Дмитришье тэдэнэй тоодо ородоггүй. Бүхы асуудалнуудые хамтын хүсөөр, олоороо шиидхэхэ ёһотойгоо мэдэнэ.

Россошино һууринда болоһон һунгалтын урда тээхи сугларан дээрэ Д. Д. Басауловай кандидатурые Демьян Сократович Дандеев эгээл түрүүлэн нэрлээ һэн. Сократовичай хүнүүдые сүмэ хараһандал мэдэдэг зантайе нютагайхидынь үнинэй тухайлдаг. «Басауловай үхибүүдэй аха заха болохо Митиһээ хожомой сагта үрэ гараһал байха. Харахат даа», — гэжэ тэрэ тэмдэглэдэг һэн.

Тэрэнь мүнөө 12 жэлдэ багшалжа ябана. А. И. Герценэй нэрэмжэтэ гүрэнэй багшанарай институдай (Ленинград хото) холын хойто зүгэй арадуудай факультет дүүргэжэ, физикэ, математикын багшын мэргэжэлтэй болоһон Д. Д. Басаулов ажалша бэрхэ, үнэн сэхэ зантай угайнгаа шанар шэнжые үһанда алдангүй, дээрэ үргэжэ ябана. Эсэгэнь, Баунтын тайгын суута мүрдэгшэ Дуванче Иванович Басаулов, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутадаар һунгагдаһан юм. Харин хүбүүниинь яагшааб?

Д. Д. Басаулов тухай энэ хөөрөөгөө бэлдэхэдээ, түрүүн «Ангуушанай хүбүүн» гэжэ гаршаглаха һанаатай байһан хүм. Теэд бодоһоор байтарни, Дмитрий Дуванчевичтэ буу үргэлөөд, хүбшэ тайгаар махажа ябаха сүлөө саг үзэгдэдэггүй юм байгаа.

Басауловтанай хүбүүд бултадаа эсэгэеэ һажаажа, бэрхэнүүд гэлсүүлдэг. Владимирынь, жэшээнь, районой эрхим механизаторнуудай нэгэн. Иимэ жэшээнүүд үшөөшье байха. Гэхэ зуура, Басауловтанай гэр бүлэ интернациональна юм. Хүбүүдынь буряадшье, ородшье һамгатайнууд. Басагадынь ородуудта хадамда гаранхай. Нэгэ амһарта соо һуулгагдаһан үнгэтэ сэсэгүүд мэтээр, үдэжэ байһан үхибүүдээ харахадаа, эхын сэдьхэл эсэгэеэ һанан, зэзлүүдгүй уярдаг.

Дмитрий Дуванчевичэй наһанайнь нүхэр Надежда Михайловна Елшина — хүдөөгэй библиотекарь. Журналистые һонирхуулхагүй юумэн хомор аад, нэгэтэ тэрээнһээ иигэжэ асуубаб: «Та юундэ үбгэнэйнгөө обог абаагүй гээшэбта?» Тэрэм халта энеэбхилээд: «Басауловтанай обог эндээ мэдээжэ болошоһон гээшэ. Тиимэһээ өөрынгөө нэрээр ябаха гэжэ һанаа һэм», — гэбэ. Мүншье зүйтэйгөөр харюусаа. Теэд Басауловтанай угай үргэлжэлхэ хэрэгтэ тэрэ һаалта бэшэ аабза даа.

Хүндэтэ уншагшад! Һунгуулиин Севернэ 76-дахи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидат Дмитрий Дуванчевич Басауловай түлөө һунгалтын үдэр дуугаа үгөө һаа, эгээл зүб шиидхэбэри абаха байхатнай сохом.

А. ЦЫРЕНОВ,
Баунтын районой «Витимские зори» газетын редактор.

Үнэр баян үндэһэн хэлэн

2. НЮТАГ ХЭЛЭНҮҮДЭЙ ОНСО ИЛГААНУУД

Буряад диалектнүүдые бүлэг бүлэгөөрнь хубаахадаа, нютаг хэлэнүүдэй абянууд, үгэ хүүрнүүд, үгын хубилалта мэтын онсо илгаатай баримтануудыень хараадаа абанабди.

АБЯАНУУДАЙ ТАЛААР ҮЗЭГДЭДЭГ ИЛГААНУУД

Дээрэ дурсагдаһан гурбан бүлэг нютаг хэлэнүүд тус тустаа өөһэдынгөө онсо өөрэ абянуудтай байна. Жэшээнь, баруун буряадууд (ехэнхидээ эхирэдүүд) зарим үгын эгээл эхиндэ й гэжэ хашалган абяа хэрэглэдэг. Энэ ушарта зүүн буряадууд **ж**, урда буряадууд **дж** гэдэг. Жэшээлбэл, баруун буряадууд йабар «хиус», йолоо «повод узды», йил «год» гэнэ, зүүн буряадууд жабар, жолоо, жэл, урда буряадууд джавар, джолоо, джил гэнэ.

Баруун буряадууд (ехэнхидээ эхирэдүүд) зарим үгын эхиндэ зүүн буряадуудай хэрэглэдэг з (ж) хашалганай, урда буряадуудай дз хашалганай орондо баһал й абяае хэрэглэнэ. Жэшээлхэдэ, баруун буряадаар — йүһэхэ «резать», йүһэн «масть», йаһаха (ремонтировать», зүүн буряадаар — зүһэхэ (жүһэхэ), зүһэн (жүһэн), заһаха, урда буряадаар — дзүсхө, дзүсэ, дзасха гэнэ.

Зарим үгын эхиндэ баруун буряадууд **ш** абяа, зүүн буряадууд **с** хашалганиие, урда буряадууд **ц** абяае үгүүлнэ. Жэшээнь, баруун буряадаар шабшаха (косить), шэхэ (прямо); зүүн буряадаар сабшаха, сэхэ: урда буряадаар цабчаха, цэхэ.

Зарим үгэнүүдэй үеын һүүлдэ баруун буряадууд түбэнгын **һ** абяа, зүүн буряадууд — **д** хашалганиие, урда буряадууд — **с** абяа хэрэглэнэ. Жэшээ харуулая: баруун буряадаар елһэхэ «проголодаться», болохо «встать»; зүүн буряадаар — үлдэхэ, бодохо; урда буряадаар — үлүсхэ, боохо.

Үгэ хубилгахада, үгын һууриин һүүлшын **д** абяан зүүн буряадуудай нютаг хэлэнүүдтэ тэрэ зандаа үлэдэг, харин урда буряадуудай хэлэндэ **с** хашалган, баруун буряадуудай (илангаяа алайр-үнгын, боохоной) нютаг хэлэнүүдтэ **һ** абяан боложо хубилдаг байха юм. Жэшээнүүд: зүүн буряадуудай хэлээр — буряадууд «буряты», буряадаар «по-бурятски, огородой «огорода», огородоор «огородом»; урда буряадуудай нютаг хэлээр — бурайсууд, бурайсаар, огороосы, огороосоор; баруун буряадуудай хэлээр — бурайһууд, бурайһаар, огорооһой, огорооһоор (үгын һууринь — буряад гү, али бурайд, огороод).

Баруун буряадуудай нютаг хэлэндэ «ө» гэжэ аялган эмяраа фонемэ болодог. Жэшээнь, эхирэд-булгадаархинай хэлэндэ хөрөхө гээшэнь «остывать», хүрэхэ гээшэнь «достигать» гэһэн удхатай, теэд хориинхинай хэлэндэ «ө» аялган «ү» абяанһаа илгардаггүй. Жэшээнь, хори хэлэндэ хүрэхэ гэжэ үгэ «остывать» гэһэншье, «достигать» гэһэншье удхатай (эндэ «ө» абяан эмяраа фонемэ болоногүй). Сонгоол, сартуулнуудай нютаг хэлэндэ үгын түрүүшын үедэ «ө» абяан хэрэглэгдэнэгүй, орондонь «ү» аялган үгүүлэгдэнэ. Нэгэдэхиһээ сааша үенүүдтэ бүдэхи «ө» гү, али «ү» абяан хэрэглэгдэнэ. Жэшээ абаябди: сонгоолсор — түмөр гү, али түмүр «железо», үдөр гү, али үдүр «день»; баруун буряадаар — төмөр, өдөр, зүүн буряадаар — түмэр, үдэр гэхэ мэтэ.

Бүлэг диалект бүхэниие бэе бэеһээнь илгаруулдаг онсо өөрэ эдэ абянуудһаа гадна, мүн нэгэ бүлэг нютаг хэлые нүгөөдэ хоёрһоонь илгаруулдаг ондоо абянууд бии. Энэ талаар эгээл онсо өөрэ илгаа гэхэдэ, баруун, зүүн тээхи буряадууд **һ** хашалганиие хэрэглэдэг. Урда талын буряадууд, мүн бүхы монгол зон энэ ушарта **с** абяатайгаар хэлэдэг. Зүгөөр зүүн тээхи буряадууд (хоришуул, хойто сэлэнгынхид) **с** хашалганай орондо хододоо **һ** абяатайгаар дуугаралсадаг. Жэшээнь, һара «месяц», үһэн «волосы», нарһан «сосна». Харин баруун буряадуудай зарим нютаг хэлэнүүдтэ энэ **һ** абяан **х**, **г**, һула **һ** гэхэ мэтэшэлэн ондоошогоор үгүүлэгдэдэг. Заримдаа хоёр аялганай хоорондохи **һ** хашалган оройдоошье үгы болошодог (илангаяа баргажанаархинай, баигал-хударынхидай нютаг хэлэнүүдтэ). Жэшээнь, Баргажанай буряадууд гутуһун, гутуун «обувь», Байгал-Худариин, заримдаа Алайр-Үнгын, Нижнеудинскын зон хуугты (ородоор хэлэхэдэ: «садитесь»), хара «месяц», хүни «ночь», ихэн «копоть» гэдэг. Энэ ушарта зүүн буряадууд һуугты, һара, һүни, эһэн, урда тээхи буряадууд суугты, сара, сүни, эсэ гэдэг байна.

Нижнеудинскын нютаг хэлэндэ **һ** абяанай орондо **г** хашалганай хэрэглэгдэдэг байһаниинь ехэ һонирхолтой. Жэшээнь, Нижнеудинскын районой Кушуун гэжэ нютагта уһан «вода», үбһүн «сено», нарһун «сосна», хуһун «береза», оорһор «ремешок», хүдүһүн годоһон «меховые унты» гэхын орондо тус тустань уган, үбүгүн, нарган, кугун, оогор, күдүгүн годогон гэнэ.

Энээнһээ гадна, урда буряадуудай дж, дз, ц, ч гэһэн аффрикадуудай (хоёролжон хашалгануудай) орондо зүүн, баруун тээхи буряадууд **ж**, **з**, **с**, **ш** хашалган абянуудые үгүүлнэ. Жэшээлхэдэ, зүүн, баруун тээхи буряадуудай жэрхи «бурундук», хожом «после», зузаан «толстый», хазаар «узда», сэсэг «цветок», сагаан «белый», шарга «сани», шоно «волк», ашаа «воз» гэжэ хэлэхэдэнь, урда тээхи буряадууд эдэ үгэнүүдые тус тустань джэрхэ, ходжом, дзудзаан, хадзаар, цэцэг, цагаан, чарга, чоно, ачаа гээд хэлэнэ.

Зүүн, баруун буряад нютагуудта аялгануудай дунда байһан анханай **г** хашалган **х** гээд хэлэгдэнэ: хухалх «сломать», хахалха «расколоть», дохолхо «хромать», тохорюун «журавль» түхэрэен «круглый». Урда буряадууд эдэ үгэнүүдые анханайнь **г** хашалгантайгаар хэрэглэнэ: хуголхо, хагалха, доголхо, тогорюу, түгэрёон. Зүүн, баруун буряадуудай нютаг хэлэнүүдтэ урда буряадайхида орходоо, олон ушарта зөөлэн хашалганууд хэрэглэгдэнэ. Жэшээ харуулаябди: баруун, зүүн буряадуудай заряа «ёж», орёохо «обвёртывать», мяхан «мясо» гэхэдэнь, урда тээхи буряадууд эдэ үгэнүүдые дзараа, оройхо, маха гээд, хатуу хашалган абяатайгаар хэлэнэ.

Баруун, зүүн буряад нютагуудай хэлэндэ эртэ урдын монгол хэлэнэй аялган+хашалган+аялган абянууд мүнөөшье хэрэглэгдэнэ. Харин цонгоол, сартуулнуудай хэлэндэ тэдэ гурбан абянуудай дундахи хашалганиинь хэрэглэгдэхэеэ болижо, удаан аялганууд болошонхой. Баруун, зүүн буряадуудай хураган («палец»), нюраган «спина» үрэгэн «подбородок», дэгэл «шуба» гэхэдэ, урда тээхи буряадууд хуруу, нюруу, дээл гэдэг. Дурсагдаһан дүрбэн үгэ эртэ урдын монгол хэлэндэ тус тустаа куругун, ниругун, үрүгү, дэгэл (дэбэл) гэдэг байһан.

Зүүн тээхи, урда тээхи буряад нютагуудай зарим үгэнүүдтэнь **б** хашалганай үгүүлэгдэхэдэнь, баруун тээхи буряадууд **м** абяатайгаар хэлэнэ. Жэшээ: зүүн, урда буряадаар набтар «низкий», набша, набча «листья растений» гэнэ, баруун буряадаар намтар, намша гэнэ.

Эртэ сагай монгол хэлэнэй зөөлэн **к** абяан зүүн талын, урда талын буряадуудай нютаг хэлэнүүдтэ зөөлэн **х** болоходонь, баруун буряадуудай нютаг хэлэнүүдтэ тэрэ **к'** хашалганиинь **т'**, **с'**, **ш** абянууд боложо хубилһан байна. Хэдэн жэшээ абаябди: зүүн болоод урда буряадуудай архи «вино», тамхин «табак», тахяа «курица» гэхэдэ, Нижнеудинскын, Алайр-Үнгын буряадууд арти, тамтин, татяа гэдэг, боохоноорхин арси, тамсин, тасяа, эхирэд-булгадууд арша, тамшан, ташаа гэдэг юм.

Мүн зүүн буряадуудай нютаг хэлэндэ ондоогоор үгүүлэгдэдэг аад, баруун болоод урда буряадуудай хэлэнүүдтэ адляар хэлэгдэдэг абянуудшье бии. Жэшээнь, зүүн буряадуудай хэлэндэ зөөлэн хашалганууд урда тээхи, баруун тээхи буряадуудайхиһаа бүри олоор ушардаг. Нэрлэбэл, хори буряадуудай бэдирхэ «искать», эрдим «образование», эрээн «пёстрый» гэхэдэ, баруун тээхи, урда тээхи буряадууд бэдэрхэ, эрдэм (һургаар), эрээн гэжэ хатуу хашалган абяатайгаар хэлэдэг. Хори буряадуудай хэлэнэй баһа нэгэ илгаань гэбэл, үгын һуурида зөөлэн **р'**, **н'** абянуудай байгаа һаа, хамтын падежай аффикс мүн лэ зөөлэн **т** хашалгантай байдаг. Харин баруун тээхи, урда тээхи бүлэг диалектнүүдтэ энэ ушарта хатуу **т** хашалган хэрэглэгдэдэг. Жэшээ харуулаябди. Хорёорхиной үрьтеэ «с долгами», морьтеэ «с конем», хоньтеэ «с овцой» гэхэдэ, баруун тээхи, урда тээхи буряад зон үрьтээ, морьтээ, хоньтээ гэхэ мэтээр хэлэдэг байха юм.

Цырендаша БУДАЕВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

ЗАХЯАНУУД ОЛОН

— «Бурятэнерго» нэгэдэлэй начальник Геннадий Очирович Борисов һунгуулиин Севернэ 805-дахи округһоо РСФСР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдээ гээшэ. Энэ кандидадней эдэ үдэрнүүдтэ Хойто-Байгалай райондо ерэжэ, ажалша коллективүүдтэй уулзаба.

Нижнеангарскын загаһанай заводой, Северобайкальскын геолого-шэнжэлэлгын экспедициин, «БАМтоннельстрой» управлениин коллективүүд депутадта кандидадта олохон захяануудые үгэбэ. Тэдэнэй нэгэниинь гэхэдэ, загаһанай заводой үйлэдбэриин байранууд аяар 30-аад онуудта баригдаһан аад, аргагүй хуушарһан, муудаһан байна. Тиимэһээ шэнэ, оньһожоруулагдаһан цехүүдтэй болохо гээд коллективэйнь хүсэхэ буруу бэшэ юм. Энэ талаар заводто өөрын мүнгэ зөөришье, арга боломжонуудшье дутана. Хэрбээ һунгагшадай табиһан энэ асуудалай зүбөөр шиидхэгдээ һаа, заводто загаһан ехээр олзоборилогдохо, шанаржуулагдаха болоно. РСФСР-эй арадай депутат энэ талаар ехээр туһалха ёһотой гэжэ заводой хүдэлмэришэд-һунгагшад уулзалга дээрэ тэмдэглээ.

Нүхэр Г. О. Борисов районой Шэнэ-Уоян, Северомуйск, Тоннельный, Янчукан посёлогуудаар ябажа, БАМ-ай барилгашадай, түмэр замшадай зүгһөө захяануудыень тоггоожо абаба.

Тиихэдэ һунгуулиин Железнодорожно 70-дахи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадуудаар 4 хүн бүридхэлдэ абтанхай. Партиин горкомой секретарь В. М. Нихланов, Северобайкальскын түмэр замай отделениин начальник В. Д. Кутузов, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын УРС-ын начальник Т. М. Вердыева, түмэр замай отделениин больницын врач И. Ш. Бадмаев гэгшэд локомотивна депогой, түмэр харгы заһабарилгын дистанциин, хэлхеэ холбооной хүдэлмэришэдтэй уулзажа, программа тухайгаа хөөрэжэ, һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые хэһэн байна.

Хойто-Байгалай райондо арадай бүхы депутадта кандидадуудтай уулзалга түлэг дундаа ябажа байна.

К. ЖАМЬЯНОВ.

ҮНДЭР ЭДЭБХИИН ОРШОН БАЙДАЛДА

...УНАДА БОЛОҺОН ...ЛЗАЛГАНУУД

Толгой, Тудхалта гэжэ газарта һуудаг хонишодто баһал ошоогдоо. Одоо үдэр һүнигүй хурьганай «адхаралгын» түлэгтөө ороод байбашье, хонишод арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн Д. Б. Сангажаповатай һонирхон уулзаа гээшэ.

Сэхыень хэлэхэдэ, РСФСР-эй арадай депутадта Эхэнэрнүүдэй республиканска соведэй дэбжүүлһэн кандидадай программые һунгагшад һонирхон угтаа гэжэ тэмдэглэхээр байна. Тэрэнь юугээрээ һонин бэ гэхэдэ, эхэнэр зоной, эхэ үхибүүн хоёрой, дайнай ба ажалай ветерануудай, залуушуулай эрхые хамгаалха тухай социальна хурса асуудалнуудые табина. Гадна үйлэдбэриин хизааргүй түсэбтэ нэрбүүлжэ, гайтай ехээр хохидолдо ороһон түрэл байгаалиа, гам хайрагүй отологдожо байдаг ой модоёо аршалан хамгаалха, оюун ухаанай баялигуудые һэргээн бодхоохо асуудал программа соонь баһал горитой һуури эзэлнэ. Жэшээлбэл, Сагаалганиие арад зоной һайндэр болгожо соносхоһон Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ гү, али республикын Министрнүүдэй Соведэй тогтоол гаргуулха тухай эрилтэ табиһаниинь хүн зоной анхаралые татана. Иимэ Указ һая гараа.

В. Д. Сангажапова Ц. Ц. Дондогой хоёр мүн Нарһатын совхозой МТМ-гэй хүдэлмэришэдтэй, конторын ажалшадтай, һургуулинуудай багшанартай, районой партийно-ажахын эдэбхитэдтэй уулзаһан байна.

Б.-Х. ЖИГМЫТОВА,
Яруунын райсоведэй соёлой таһагай агитбригадын хүтэлбэрилэгшэ.

...АЛАМЖА ҮЗҮҮЛХЭ

...Северобайкальскын городской 70-дахи округ... АССР-эй арадай депутадта кандидадаар КПСС-... ...кальскын горкомой секретарь В. М. Нихланов ...н юм. Тус округто 3700 һунгагшад тоологдодог ... депутадта кандидат В. М. Нихланов һунгагшад... ...тэдэнэй һанал бодолые мэдэжэ абаха, туһа... ...гэжэ оролдоно. Тиигэжэ һүүлэй үдэрнүүдтэ ...депогой, түмэр харгы заһабарилдаг дистанциин, ...ктрансстрой» трестын автобазын, районой нефа... ...мэришэдтэй уулзажа, һунгагшадай захяа зааба...

К. ЭРХИТУЕВ.

«ХЭРБЭЭ ДЕПУТАДАЙ МАНДАТ АБАА ҺАА...»

Хаа яа кино асархадань үүдэе сэлидэг Доодо-Ивалгын соёлой байшангай сонхонууд тэрэ үдэшэ эртээнһээ гэрэлтэй байгаа. Хэдэн үдэр үйлсөөр үлгэгдэһэн соносхолоор һонирхохоёо болиһон энэ һууринай хүн зон шархуугаар суглараа. РСФСР-эй болон Буряадай АССР-эй арадай депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэһэн нютагаархинтаяа уулзажа, һунгалтын урда тээхи программатай танилсаха, олон шухала асуудалнуудые шиидхэхэеэ нюурдалдан сэхэ зүбшэн хэлсэхэ дуратайшуул һүүлэй һүүлдэ эндэ суглараа.

Буряадай АССР-эй арадай депутадые һунгаха һунгуулиин 107-дохи округой участково комиссиин түрүүлэгшэ, «Сэлэнгэ» совхозой директор Иван Иванович Плотников республика дотор һунгалта үнгэргэхэ талаар ябуулагдажа байһан хүдэлмэри тухай тобшо тэдыгээр хөөрэжэ үгөөд, һунгуулиин Сэлэнгын национально-территориальна 89-дэхи округһоо РСФСР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн Буряадай Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай кафедрые даагша Михаил Надмитович Очировые һунгалтынгаа урда тээхи программатай танилсуулхыень урибa.

— Минии округто наймаан хүн кандидадаар дэбжүүлэгдэнхэй. Мүнөө уулзалгамнай түлэг эхилээд байна гээшэ. Нютаг бүхэндэ шиидхэгдэхээр болоһон шухала асуудалнууд олон, захилнуудшье бии. Депутадай мандадай түлөө шанга тэмсэлдэ оролсоходоо, программаяа үргэнөөр зохёохые оролдоо хүм. Минии һанахада, Соведүүд бүхы засагаа үшөө абаадүй байна. СССР-эй Конституциин 6-дахи статьягай байгаа сагта Соведүүдтэ засаг хүсэд дүүрэнээр үгтэхэгүй. Энээнһээ уламжалан, хубилган шэнэдхэлгэмнай шархуугаар ябуулагдана. Саашань газар тухай хуули һаядаа баталагдаха ёһотой. Газартаа ёһотой эзэн болоожо шадаагүй һаа, һуудал байдалнай һайжархагүй, эдеэ хоолой продуктнууд элбэгжэхэгүй, байгаали бузарлаха ябадал усадхагдахагүй ха юм. Гэр байраар хангаха гээшэ онсо шухала асуудал. Энээниие гүрэнэй мүнгэ зөөри гаргашалжа шиидхэхын аргагүй. Тиимэһээ хүн зоной нөөсэлһэн мүнгөөр гэрнүүдые барилгые үргэдхэхэ гэжэ һананаб.

Түрэл хэлэеэ, соёлоо, ёһо заншалаа һэргээхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэхэн хубитаяа оруулха байһанаа программа соогоо бэшээ һэм. Мүнөө үедэ үндэһэн буряад хэлэн дээрээ хөөрэлдэхэ, үгэеэ ойлгоолсохо буряадууд нютаг бүхэндэ биишье һаа, уншажа, бэшэжэ шадаха шадабаритайшуулынь тон үсөөн даа. Манай үхибүүд буряад хэлэеэ тон муугаар үзэнэ, шудална. Эндэ бидэ зэмэтэйбди. Хэлэеэ мэдэхэгүй үхибүүднай элинсэг хулинсагуудайнгаа ёһо заншалые, арадайнгаа соёлые мэдэхэгүй байна бшуу. Мүнөө һургуулинуудта буряад хэлэ бэшэгтэ зааха хүдэлмэримнай олон дутагдалтай. Жараад-далаад онуудта һургуулинуудта буряад хэлэ бэшэг заалгын болюулагдаһанай хойшолонгоор бүхы литература, методико, учебнигүүд үгы хэгдээ, мүн буряад хэлэнэй дүй дүршэлтэй, өөрын онол аргатай багшанарнай хомор болошоо. Мүнөө болоод байхада, үзэглэл, буряад литератураһаа ондоо бусад предмедүүдээр буряад хэлэн дээрэ ямаршье учебник байхагүй. Би математик мэргэжэлтэй хүм. Үхибүүднай уншаха бэшэхэһээ гадна буряадаараа тоо нэмэхэ, хороохо, үсхэхэ ёһотой. Түүхэ, биологи, географи гэхэ мэтын предмедүүдые буряад хэлэн дээрэ шудалаагүй һаа, үндэһэн буряад хэлэндээ тоти бэрхэ болохогүйл, — гэжэ Михаил Надмитович дэлгэрэнгыгээр сугларагшадта хөөрэжэ үгөө.

Удаань һунгуулиин Доодо-Ивалгын 107-дохи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн Халюутын совхозой ахалагша хонишон Зоя Доржиевна Цыденовагай этигэмжэтэ нюур Светлана Сыреновна Саганова сугларагшадай урда гаража, кандидадайнгаа намтар тухай тобшохоноор хөөрэбэ.

Этигэмжэтэ нюурайнгаа олондо танилсуулһанай удаа З. Д. Цыденова өөрынгөө программа тухай тобшо тэдыгээр хөөрэжэ үгөө.

— Хүдөө ажахыда ажалладаг намда энэ һалбарияа хүгжөөхэ, аша үрэтэй болгохо шухала сэб даа. Эндэ ниитын адууһа малһаа гадна хубиин ажахы хүгжөөхэ, дэмжэхэ, туһаламжа үзүүлхэ ёһотойбди. Хүдөө нютагуудта ажаһуудаг аад, магазинһаа тоһо, һү худалдажа абаха гээшэмнай һайшаалтай бэшэл даа. Мяханай зүйлнүүд сооһоо колбаса, окорок, сагаан эдеэнһээ сыр худалдажа абахадань гайхалгүй. Бүхы продуктаяа магазинһаа худалдажа абадаг аад, хүдөөгэй гэлсүүлхэмнай эшхэбтэр бэшэ гү?

Овощ манда дутаадаг. Энээниие шиидхэхээр болоо. Мүн бага һууринуудаа һэргээн хүгжөөхэеэ мартаха ёһогүйбди. Манай үхибүүд ажал хэжэ һураха ёһотой. Зунай сагта амаралтадаа байһан үхибүүднэй диилэнхидээ ажалгүй, сагаа ашатуһатайгаар үнгэргэхэ аргагүйдэнэ. Нажарай дулаанда үхибүүдтэмнай ажал үгэхэ хэрэгтэй. Байгаали хамгаалха талаар шиидхэхэ асуудал олон, — гээд, Зоя Доржиевна үгэеэ түгэсхөө.

Энэл округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн Ивалгын ОПХ-гай директор Л. П. Бурков, Ивалгын дасанай лама Д. Ц. Цыденов, Ивалгын совхоз-техникумэй директор В. Е. Вахрунов гэгшэдэй программанууд хоорондоо тон илгаатай байһандаа, сугларагшадай һонирхол үүсхээ.

— Энэ үдэр намда түүхын шэнэ хуудаһа нээһэн үдэр болоно. Урдандаа, манай совет засагай тогтоһонһоо хойшо лама засагай дээдын зургаанда түлөөлэгдэхөөр хэзээдэшье дэбжүүлэгдээгүй юм. Энэмнай хубилган шэнэдхэлгын үрэ гээшэл даа. Бурхан шажанай хэрэг ябуулдаг хүн байһан тула таанадта һуудал байдалынтнай дары түргөөр һайжаруулхаар найдуулга хэлэхэ аргамни үгы. Минии ябуулха ажал гээшэ хүнэй ухаан бодолые, сэдьхэлые, бүхы досоохи мэдэрэлыень налархай зөөлэн болгохо, гомдол, гашуудалай, атаа мэеэнэй, үһөө үгэсөөнэй хорото утаагань унтаргааха ёһотой хүм.

Шажантан — буддистнууд һүүлэй үедэ дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулна. Бүри һаяхан Москвада боложо үнгэрһэн уласхоорондын зүблөөндэ манай дасанай ламанар хабаадалсаа. Оршон тойронхи байгаалиа хамгаалха гээшэ хүн бүхэнэй хэрэг ха юм. Би Японой Хоккайдо олтирог дээрэ болоһон дүрбэдэхи уулзалгада хэбаадалсааб. Тэндэхи дасантай хэлсээ баталһан байнабди. Аюулта дайн дажарай гал дүлэ унтаргаажа, саашадаа һүнөөн усадхахын түлөө хамтаржа, бултадаа оролдохо байнабди. Эб найрамдал гээшэ юунтэйшье сэгнэшэгүй үнэтэй гэжэ тоолонобди. Үнгэрһэн жэлэй эсэстэ Буддын шажанай 14-дэхи далай лама Тензин Гиатсодо эб найрамдалай Нобелевско шан олгогдоо юм. Хубилган шэнэдхэлгын ябажа байгаа мүнөө үедэ манай орондошье шажанай талаар хорилтонууд болюулагдажа, хүн зон ёһо заншалаа, урдынгаа уг түүхэ мэдэхэ, шудалха аргатай болоһондонь омогорходогби, — гэжэ Ивалгын дасанай лама Доржо Цыдыпович Цыденов һунгагшадайнгаа урда үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

Ивалгын ОПХ-гай директор Л. П. Бурковай программа районой, тусхайлбал, тус округто ородог харьяата һуурин, тосхонуудай хүгжэлтэдэ зорюулагданхай байгаа. Хэрбээ депутадай мандат абаа һаа, ажалшадай һуудал байдалые эрид һайжаруулхаар шухала хэдэн хэмжээнүүдые абажа бэелүүлхэ тухайгаа тэрэ хэлээ. Мүн эндэ үгэ хэлэһэн совхоз-техникумэй директор В. Е. Вахруновой хараалһан программа хүршэ ажахынь хүтэлбэрилэгшэһөө багахан илгаатай байгаа. Зүгөөр эндэ өөрынгөө программа тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэһэн ажахын хүтэлбэрилэгшэд уулзалгын урда тээ бодото байдалаа һайнаар хараха, шэнжэлхэ, зэргэсүүлхэ байгаал даа. Ушарынь хадаа, тэһэршэһэн сонхотой, нохойн хүлдэшэхөөр хүйтэн соёлойнгоо байшаниие һайнаар түхеэржэ, дулаасуулжа бирахагүй аад, зоной урдуур «далай» мэтэ найдуулгануудые урадхуулжа байхадань, этигэхээр гү?

Вл. ЖИГЖИТОВ,
манай тусхай корр.

Арадай депутадуудта кандидадууд Ниитын транспортдо түлбэригүйгөөр ябажа болохо гү гэһэн асуудалнуудые республикын Верховно Соведэй Президиумдэ табина.

Манай тайлбари

ТҮЛБЭРИГҮЙГӨӨР ЯБАХА ЭРХЭТЭЙ

«РСФСР-эй арадай депутадуудай һунгалта тухай» Хуулиин 42-дохи, «Буряадай АССР-эй арадай депутадуудай һунгалта тухай» Хуулиин мүн лэ 42-дохи статьянууд соо арадай депутадта кандидат бүридхэлдэ абтаһанай удаа пассажирска бүхы түхэлэй транспортдо (таксиһаа бэшэ) һунгуулиингаа округ соогоо түлбэригүйгөөр ябаха эрхэтэй гэжэ хэлэгдэнэ. Һунгуулиингаа округой газарһаа ондоо тээ байрладаг арадай депутадта кандидат һунгуулиингаа округто ошоходоо, мүн ажаһуудаг газартаа бусахадаа, түлбэригүйгөөр ябаха эрхэтэй.

Нютагай Соведүүдэй арадай депутадта кандидадууд мүн лэ иимэрхүү хүнгэлэлтэнүүдтэй.

«Буряадай АССР-эй арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй арадай депутадуудай һунгалта тухай» Хуулиин 41-дэхи статья дотор «**бүридхэлдэ абтаһанай һүүлээр арадай депутадуудай нютагай Соведэй арадай депутадта кандидат тус Соведэй газар дээрэ бүхы түхэлэй пассажирска транспортдо (таксиһаа бэшэ) түлөөһэгүйгөөр ябаха эрхэтэй**» гэнэ.

Ушар тиимэһээ транспортна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд арадай депутадта кандидадуудта Хуулиар хараалагдаһан хүнгэлэлтэнүүдээ хэрэглэхэ арга боломжо олгохо үялгатай.

М. МАРКОВА.

ХАНДИБ ТАБИХЫЕТНАЙ УРЯАЛНАБДИ

Бидэнэр, Сэлэнгын районой Галуута-Нуур тосхонойхид, манай эндэхи Галуута-Нуурай (Тамчын) дасанай хуби заяагаар hанаата боложо, республикын бүхы хүн зондо ханданабди. Энэхадаа XVIII зуун жэлэй Зүүн зүгэй шажан мүргэлэй архитектурын онсо шухаг хүшөө болоно. Хоёр зуу гаран жэл гаталжа, манай үе хүрөө.

Анха түрүүн дасан 1741 ондо байгуулагдаhан юм. 1758 ондо гол дасангынь hэльбэн шэнэлэгдэhэн байна. Революциин урда тээ эндэ Буддын шажан мүргэлэй ехэ түб, Хамба ламын хүреэн байгаа.

Граждан дайнай үедэ эндэхи дасангууд тоногдоhон, hандаргагдаhан байна. Энээн тухай «Прибайкальская жизнь» газетэ иигэжэ бэшээ hэн: «...Августын 23-да Лавров түрүүтэй анархистнуудай отряд Галуута-Нуурай дасаниие тоноhон байгаа. Тонуулшад хоёр автомобиляар ерээд, hэнэгтэй гэhэн бүхы юумыень хамажа абаhан байна. Ламанарай арhан дэгэл, hэеы шэрдэг, олбогууд хүрэтэр абашоо. Бүхыдөө 2 миллион түхэриг тухай зөөри тонсо».

Мүнөө үедэ тосхондомнай 18 дасан соооhоо оройдоол хоёрынь — Сокшон болон Шойро дасангууд үлэнхэй. Олон жэлэй туршада онсо шухаг эдэ хүшөөнүүд эзэгүй хаягдажа, граждан дайнай тоноолгоhоо захалаад, hандарал эбдэрэлэй бүхы шатыень дабажа гараа, гэр байрашье, заhабарилгын мастерскойшье болоо. Эндэ музей нээхэ зорилготойгоор хэгдэhэн hэльбэн шэнэдхэлгэhээшье тэрэ hайжараагүй...

Мүнөө үедэ түүхын онсо шухаг дурасхаалта энэ хүшөө хожомой үетэндэ бүтэн орхихын тула тэрэниие нээхэ тухай асуудал табигдана. Юундэб гэхэдэ, «уран гартанай бодхооhон эртэ урдын hүмэнүүд урда үеын миил үзэсхэлэн гоё бүтээлнүүд бэшэ, харин зан абариин болон гоё hайханда дуратайгаар хүмүүжүүлгын хүсэтэ онол арга болохо зэргэтэй, үлзы ехэтэй дурасхаал ха юм...».

Галуута-Нуурай дасангай саашанхи хуби заяанда хамаагүй байхаяа болиит, hаналаа мантай нэгэдэжэ, Галуута-Нуурай дасангые hэльбэн шэнэдхэхэ хэрэгтэ hайн дуранайнгаа хубита нэмэри оруулжа дэмжэлсыг гэжэ Сэлэнгын районой, республикын бүхы хүн зондо, эрдэм соёлой, искусствын ажал ябуулагшадта, ниитын эмхи зургаануудта ханданабди.

Манай районой олон хүн зон Галуута-Нуурай дасангые нээлгэдэ хубиингаа нөөсэлгэнүүдые дамжуулха, хандиб табиха хүсэлэнтэй. Энээнтэй дашарамдуулан, Галуута-Нуурай поселково Соведэй дэргэдэ тусхай счет: **№ 00142512 «на Дацан» Гусиноозерское отделение агропромбанка** — нээгдэнхэй.

Галуута-Нуурай поселково Совет.

ЯРУУНАhАА МЭДЭЭСЭНЭ

ШЭНЭ СОВХОЗ

«Улхасаа» гэhэн нэрэтэй шэнэ совхоз Яруунын райондо байгуулагдаба. Урдань энэ нютагта «Юбилейный» совхозой нэгэ отделени байгаа. Харин мүнөө амяараа бэеэ даанхай совхоз болобо. Совхозойнь түб Гоондо hууринда оршоно. Энэ hууринлаа хүн зон зөөжэ эхилhэн байгаа. Юуб гэхэдэ, совхозой түбтэ ажаhуухада hураггүй дээрэ ааб даа. hургуули, саад-ясли гэхэ мэтэ баран бии ха юм. Мүнөө шэнэ совхоздо барилганууд олоор эхилхэнь, хүн зон hөөргөө зөөжэ ерэхэ аабза гэжэ hанагдана. Нютагаа hэргээхэhээ hайхан хэрэг үгы ха юм.

Совхозой директорээр Александр Чимитдоржиевич Эрдынеев томилогдобо.

КОНКУРС ҮНГЭРГЭГДЭБЭ

Нарhатын үхибүүдэй хүгжэмэй hургуулиин багша Лариса Львовна Платоновагай үүсхэлээр «Хаана, хэзээ юун болооб» гэhэн конкурс үнгэргэгдэбэ. Конкурсдо 3, 4, 5-дахи классуудай үхибүүд хабаадалсаба. Зургаа зургаан хүнhөө бүридэhэн 3 команда бүридхэгдэжэ, ана мана тулалдажа ороо hэн.

Лариса Львовна өөрөө Хамзын нэрэмжэтэ Ташкентын хүгжэмэй училищи дүүргэhэн юм.

Команда бүхэн өөрын капитантай, эмблемэтэй байгаа. «Гном», «Винни-пух», «Ква-ква» гэhэн нэрэтэй команданууд түрүү hуури эзэлхын тула тэмсэжэ оробо. Конкурсын асуудалнуудай олонхидынь хүгжэмдэ, композиторнуудта зорюулагдаhан байгаа.

Соёлма Дугдановагай «Ква-ква» гэhэн команда бусадhаа олон очко абажа, түрүү hуури эзэлбэ, Эржена Ванчиковагай «Винни-пух», Оля Сорокинагай «Гном» команданууд нэгэ бага гартажа, удаадахи hууринуудые эзэлээ.

Е. АНДЫКОВА.

Хориин районой Үдын совхозой бүридэлдэ ородог гурбан тосхондо хамта 1806 хүн ажаhуудаг. Тус ажахын эгээл томо Үдинск hууринда 1027 хүн тоологдоно. Үргэн олон уншагшадтаа үдэр бүри газетэ, журнал асаржа үгэдэг Ирина Анатольевна Рассадина нютагайнгаа ажалшадай дунда мэдээжэ болонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: И. А. Рассадина.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

hУРГАН ХҮМҮҮЖҮҮЛЭГШЭД

Он жэлнүүд харбаhан годлидол түргэнөөр ниидэн арилшана. Наhан соогоо минии багшанар болон намайе бусад нүхэдыемни hурган хүмүүжүүлhэн үбгэ hамган хоёр Зоригто Чимитцыренович Базаржапов, Евдокия Доржиевна Цыдуева гэгшэдые сэдьхэлдээ дулаанаар hанажа, дурсажа ябадагби. Олон жэлэй туршада Зоригто Чимитцыренович Бархан нютагай дунда hургуулиин hурагшадта физикые заажа багшалаа. hонирхолтой хэшээлнүүдыень мүнөөшье болотор шабинарынь hанадаг. Физикэдэ дуратайшуул олон hэн даа, тиимэhээ олонхи шабинарынь Буряадай багшанарай дээдэ hургуулида физико-математическа факультедтэ hуралсажа гараад, багшанууд, инженернүүд, эрдэмтэд боложо, мүнөө абьяастайгаар ажаллажа байдаг.

Бархан нютагайшуулда З. Ч. Базаржапов ехэ хүндэтэй. Тэрэ даруу номгон, олон үгэ хүүртэ дурагүй зангаараа олоной дура буляаhан гээшэ. Тэрэ ажалда ехэ дуратай хүн юм. Хэндэшье мэдээжэ, hурагшад элдэб олон субботнигууд ба воскреснигүүдые үнгэргэдэг, колхозой ажалда хододоо хамсыгаа шуун оролсодог ха юм. З. Ч. Базаржапов тэдэнэрые дахуулжа, өөрөө унаhан малгайгаа абангүй ажалладаг. Наhанайнь нүхэр Евдокия Доржиевна Цыдуева — ород хэлэнэй ба литературын багша. Тэрэ хүнэй оролдолгоор зүбөөр бэшэжэ, hайнаар, удха түгэлдэрөөр уншажа hураа hэмди. Мүнөө олонхи шабинарынь өөhэдөө багшанар болоод хүдэлмэрилжэ ябадаг. Зоригто Чимитцыренович болон Евдокия Доржиевна олон тоото шагнал хайрада хүртэнхэйнүүд. Хоёр хүбүүн, нэгэ басаган тэдэнэй гэр бүлэдэ, эхэ эсэгэ хоёртоо адли бэрхээр хүмүүжэжэ, мэргэжэлтэд болоод ажаллажа ябана.

Б. ДОНДУПОВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Хурамхаанай район.

БЭЕ БЭЕДЭЭ ТУhАЛНА

Ан үсхэбэрилдэг «Забайкальский» совхозой хүтэлбэрилэгшэд Тарбагатайн районой дунда hургуулида али болохо туhаламжа үзүүлжэ байдаг. 1988 ондо совхоз 15 мянган түхэригэй мебель hургуулида абажа үгэhэн юм. Харин үнгэрhэн жэлдэ совхоз hургуулида 80 мянган түхэриг мүнгэ гаргашалhан байна. Тэрэ мүнгэнhөө 53 мянган түхэригтэнь hургуули 11 «Искра» түхэлэй компьютер худалдажа абаба. Компьютернүүдые худалдажа абахадань, комсомолой Буряадай обком туhа хүргэhэн байха юм. Үлэhэн мүнгэндэнь hургуулидаа хэрэгтэй элдэбын хэрэгсэлнүүдые абаhан байна. Гадна hургуулида хүдэлдэг медицинскэ сестра салин түлбэриеэ баhал совхозhоо абана.

Забайкальскын дунда hургуули совхоздоо шадаха зэргээрээ туhалжал байдаг. Ангуудые үүсэлэлгэдэ, арhыень үбшэлгэдэ үхибүүд горитой хубитаяа оруулдаг юм.

Зунайнгаа амаралтын үедэ үхибүүд ангуудай фермэдэ ерэжэ хүдэлдэг заншалтай. Иигэжэ hургуулиин директор Георгий Капитонович Орлов, ангуудай совхозой директор Николай Михайлович Соин гэгшэд үхибүүдые ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхые оролдоно бшуу. Энэнь hайшаалтай.

Б. ДАБАИН.

ДУРА БУЛЯАМА

Наушки тосхоной айлшад хилээмэнэй магазинда заабол ородог заншалтай. Шүлhөө залгима амтатай үнэрөөр анхилhан, зөөлэн, hайхан хилээмэн эндэ ажаhуугшадай, айлшадай дурыень буляадаг гээшэ.

Наушки тосхоной пекарни үнгэрэгшэ жэлэй түсэбые үлүүлэн дүүргээ. 1989 ондо 1530 тонно хилээмэ болгохо уялгатай hаа, эдэнэр 1536 тонно хилээмэ болгожо, хүн зониие эгээл хэрэгтэй эдеэгээр гүйсэд хангаа юм.

Заhабарилагшад В. С. Нечаев, Т. В. Ситников Василий Кузьмичев, Сергей Игумнов ажалай үндэр дүн туйлалгада горитой хубитаяа оруулаа.

Е. АЛЕКСАНДРОВ.
Хяагтын район.

АЯНШАЛААД...

Хизаар ороноо hайн мэдэхын тула 14-дэхи СПТУ-гай hурагшад республика соогуураа аяншалhан юм. Жэшээнь, Санагын хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейтэй танилсаа. Музейн директор В. Ш. Хадаев экспонат бүхэн тухай ехэ hонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэбэ.

Социалис мүрысөөндэ училищи соогоо түрүү hуури эзэлhэн бүлэг hурагшад Улаан-Үдын алдарта hонин газарнуудаар ябажа ерэhэн байха юм.

Үнгэрэгшэ жэлэй декабрь hара соо декабристнуудай восстаниин болоhоор 165 жэл болоо hэн. Эрхим hурагшадынь Новоселенгинск, Хяагта — декабристнуудай сүлэгдэhэн газарнуудаар ябажа ерээ.

Районой автотранспортна предприятиин жолоошод В. О. Кунц, В. П. Федосеев гэгшэдэй hайнаар хангаhанайнь түлөө тэдэнэртэ баяр баясхалан хүргэнэбди.

В. НАУМОВ.
Захааминай район.

Байгша оной январь hарын 15-hаа 22 болотор республика дотор 142 гэмтэ ябадал хэгдэбэ. Тэрэ тоодо хоёр хүн алуулhан, 15 хүн хүндөөр гэмтэhэн, гүрэнэй, ниитын, үмсын зөөридэ обтогшод 74 хулгай хэhэн байха юм.

МВД-hээ МЭДЭЭСЭНЭ

Прибайкалиин районой Ильинкэ тосхондо ажаhуудаг Помазкин hогтуу байhан дээрэhээ гэртээ хэрүүл гаргажа, эсэгээ хутагаар хадхаhан байгаа. Тэрэнь үнишье болонгүй наhа бараа.

Январиин 14-нэй үдэшын 5 час багаар «Прогресс» кинотеатрай хашаа соо милициин хүдэлмэрилэгшэ Э. Д. Цыренов hогтуу ябаhан дүрбэн хүбүүдэй хулиган ааша гаргахадань, болюулха hэдэлгэ гаргажа байhаар, тэдэнэй нэгэндэнь хутагаар хадхуулба.

Январиин 19-дэ хаанашье хүдэлдэггүй, урдандаа хуулиин харюусалгада хабаадуулагдаhан Пюрский гэгшэ Советскэ районой 105-дахи магазинай кассирай дэгэл хулгайлаад байhаар, милициин хүдэлмэрилэгшэдтэ баригдаа.

Үнгэрөөд байhан үе соо харгын-транспортна 12 аюул боложо, нэгэ хүн наhа бараhан, 11 хүн хүндөөр гэмтэhэн байба. Мүн энэ үе соо галай 41 оhол боложо, 3 хүн наhа бараhан, 73 эбэртэ бодо мал, 86 гахай галай аюулда ороhон байха юм.

Үнгэрэгшэ жэлэй туршада хуули бусаар эд бараа нюусаар наймаалжа байhан 170 хүн милициин хүдэлмэрилэгшэдтэ баригдаа hэн.

Буряадай АССР-эй МВД-гэй прессбүлэг.

САГААН ТООhООР МАНАРБА

Үнгэржэ байhан январь hарамнай эhэла хүйтэн байба. Эгээл хүйтэн hүни январиин 24—25-да болобо. hүниндөө Таксимодо — 49, Тассада—48, Хурамхаанда — 47, Уоянда —46, Романовкада, Баргажанда —45, Шэнэ Хүрбэдэ—43, Хоридо, Улаан-Үдэдэ (аэропортын дэргэдэ) — 42, Бэшүүртэ, Прибайкалиин районой Нестерево hууринда, Сосновоозерскдэ— 41, Баргажанай-Адагта, Уакидта 40 градус хүйтэн болоhон байха юм. Бусад нютагуудаар 36—39 градус хүйтэн үзэгдэбэ.

Хойто мүлhэтэ океан тээhээ хүйтэн агаар ерэжэ, манай эндэ гэнтэ хүйтэржэ, газаамнай сагаан тооhон манарба. Ерэхэ гурбан үдэрэй туршада сагай парил энэл шэгтээ байхаар хүлеэгдэнэ.

Амаралтын үдэрнүүдтэ хойто районуудаар үдэрынь 22—27, hүниндөө 32—37 градус хүрэтэрөө хүйтэрхэ, Байгалай урда эрьеэр, Хяагтын, Зэдын районуудта hүниндөө 28—33, бусад нютагуудаар 33—38 градус хүйтэн үзэгдэхэ зэргэтэй.

Ниигэhээр үбэлэй hүүлшын hара февраль гарахань. Февраль соо дунда зэргээр 2—3 градусаар дулаан байха болоно.

Февралиин арбанhаа дулаарха, урда районуудаар hүниндөө 16—26, үдэртөө 3—8 градус хүйтэн болохо юм. Республикын хойто нютагуудаар hүниндөө 28—30 градус, үдэртөө 10—15 градус хүйтэн болохоор хүлеэгдэнэ. hарын эхиндэ, мүн 20-доор хүйтэрхэ гэжэ багсаагдана. hүниндөө 29—37, үдэртөө 17—22 градус болотор хүйтэрхэ юм. Саhан нормоhоо багаар ороходо.

Ц. ЖАЛСАНОВА,
Улаан-Үдын гидрометобсерваториин инженер-скноптик.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — «Бултанай эрхилхэ спорт». 9.15—Ритмическэ гимнастика. 9.45 — «Спортлотогой» тираж. 10.00 —Үхибүүдтэ зорюулагдаhан дамжуулга. 11.00 — «Эсэгэ орондоо алба хэхэ». 12.00 — Үглөөнэй энеэдэ нааданай дамжуулга. 12.30—«Аяншалагшадай клуб». 13.30—«Хүгжэмтэ киоск». 14.00—«Вызываем огонь на себя»—4 серитэй уран hайханай фильм. 3-дахи, 4-дэхи сери. 16.25—Элүүр энхэ байлга. 17.10—Хүдөөгэй ажал хэрэгүүд. 18.25—Хүүгэдэй мэдээсэлэй-публицистическэ «Марафон-15» дамжуулга. 19.40 — Баянистнуудай квинтет наадаха. 20.00—Мультфильм. «Когда я вернусь»—баримтата фильм. «Свободное падение» —уран hайханай фильм. 22.00—Долоон үдэр. 23.00—«Хэтэдээ мүнхэ зүйлнүүд тухай бодолнууд». 23.15—Чайковскиин 2-дохи симфони.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто

КПСС-эй обкомдо, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, профсоюзуудай соведтэ болон ВЛКСМ-эй обкомдо»—1989 оной 4-дэхи кварталай мүрысөөнэй дүнгүүд.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ.

Зэдын территориальна 803-дахи округhоо РСФСР-эй арадай депутадта кандидадуудтай Петропавловкада болоhон уулзалга тухай мэдээсэл.

РСФСР-эй арадай депутадта кандидат Улаан-Үдын прибор бүтээлгын нэгэдэлэй цехэй мастер Н. А. Бурдак тухай зурагла.

«Гэр байра абаха эрхэ»— Улаан-Үдын горгүйсэдкомой таhагые даагша Р. М. Федотовой зүбшэл.

«Ондоо нэрээр» — «Правда Бурятии» газетэдэ толилогдоhон дайнай ветеран С. Б. Хандажаповай бэшэг тушаа уншагшадай hанамжануудай шэнжэлэл.

«Минии үбгэ эсэгэ Жамсаран Бадмаев» — Б. Гусевай очеркын үргэлжэлэл.

Шог ёгто долгиндо.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

ЯНВАРИИН 19-hөө ФЕВРАЛИИН 4 ХҮРЭТЭР

ПОНЕДЕЛЬНИК, 29

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—Москвагай арадай инструментнүүдэй оркестрнүүд наадаха. 10.05—«Свободное падение»—уран hайханай фильм. 11.20—«Ан амитадай аймагта». 12.20—«Двенадцать стульев»—4 серитэй уран hайханай фильм. 1-дэхи, 2-дохи сери. 14.35—«К миру на святой земле»—баримтата фильм. 16.30—Д. Шостакович. «Золотой век» баледhээ хэhэг. 16.50—«Эжы, аба бидэ гурбан». 17.20—Хүүгэдтэ зорюулагдаhан дамжуулга. 18.20 —Сергей Коневой депутатска хэрэгүүд. 19.25—Соносхолнууд, мэдээсэл. 19.30—Время. 20.00 —«Неожиданный Вьетнам» — баримтата фильм. 20.45—Уран шүлэгэй долгин дээрэ. 20.50—«Двенадцать стульев»—4 серитэй уран hайханай фильм. 22.00—Время. 22.50—Литературно-уран hайханай «Үгэ» гэhэн программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Гюстав Курбе. 9.35, 10.35 — Литература. 10-дахи класс. 10.05 — Итальян хэлэн. 11.05—Ами наhаяа алдагшадай дурасхаалда. 11.35, 12.35—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 12.05—Гэрэй академи. 13.05—Баримтата фильм. 13.25—«Это опасная дверь на балкон»—уран hайханай фильм. 14.50—Киножурнал. 15.00 — «Хлеб—имя существительное» —уран hайханай фильм. 5-дахи сери. УЛААН-ҮДЭ. 13.00—

ВТОРНИК, 30

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35 — Мультфильмнүүд. 10.10 — Хоккейгээр СССР-эй чемпионат. «Химик»—«Динамо» (Москва). 11.20—Хүүгэдтэ зорюулагдаhан дамжуулга. 12.20 —«Двенадцать стульев»—4 серитэй уран hайханай фильм. 2-дохи сери. 13.25—Соносхолнууд, мэдээсэл. 13.30—Время. 14.00—«Двенадцать стульев»— 4 серитэй уран hайханай фильм. 3-дахи сери. 15.20—Хүгжэмтэ дамжуулга. 16.30—«Левша» ансамбль наадаха. 16.50—«Песни для внучат»—үхибүүдтэ фильм. 18.00 — Компьютертэй харилсалга. 18.45—Амар сайн, хүгжэм! 19.30—Время. 20.00— «Москва—Киев—Ташкент» гэhэн теле-хүүргэ. Республиканска ба нютагай Соведүүдтэ hунгалтануудые угтуулан. 20.50 —«Двенадцать стульев»—4 серитэй уран hайханай фильм. 2-дохи сери. 22.00—Время. 22.30—Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40—В. Шукшинай рассказуудаар «Стариковское дело» гэhэн зүжэг. 23.45—СССР-эй арадай артист Л. Сметанниковай концерт.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — «Лицо на холсте»—баримтата фильм. 9.35, 10.35—Гэр бүлын ажабайдалай ёhо заншал. 10.05, 11.05 —Француз хэлэ. 11.35, 12.35 —Түүхэ. 7-дохи класс. 13.05— Казимир Малевич. 13.05—Ритмическэ гимнастика. 23.35 — Залуушуулай кино. Иракли Квирикадзиин мастерской. 15.20 —Ород арадай дуунууд. 15.30 —«Хлеб — имя существитель-

СРЕДА, 31

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—Амар сайн, хүгжэм! 10.20—«Этот везучий Новиков» —баримтата фильм. 11.40 — Арадай уран бэлигэй телепрограммануудай «hолонго» гэhэн уласхоорондын VIII фестиваль (Инди). 12.05—Уран шүлэгэй долгин дээрэ. 12.10— «Двенадцать стульев»—4 серитэй уран hайханай фильм. 3-дахи сери. 13.30—Время. 14.00 —«Двенадцать стульев»—4 серитэй уран hайханай фильм. 4-дэхи сери. 15.20—Телеочерк. 15.30—«Стариковское дело»— зүжэг. 16.30—«Городок»—баримтата фильм. 16.50—Л. В. Бетховен зохёолнууд. 17.40— Эрдэмэй вестник. 18.25—Хүүгэдтэ зорюулагдаhан дамжуулга. 19.25—Соносхолнууд, мэдээсэл. 19.30—Время. 20.00 — Февралиин телевизионно фильмүүд тухай. 20.30—Мультфильм. 20.40—«Двенадцать стульев»— 4 серитэй уран hайханай фильм. 3-дахи сери. 22.0—Время. 22.30 —Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40—Дэлхэйн hониной дээжэhээ. 23.35—А. Синявскиин «Прогулки с Пушкиным» гэжэ ном тушаа. 23.55—П. И. Чайковский. 3-дахи номерой симфони.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Достоевскиин зурагууд. 9.35, 10.35 — Байгаали шэнжэлгэ. 3-дахи класс. 10.05, 11.05—Немец хэлэн. 11.35, 12.35—Хүгжэм. 5-дахи класс. 13.05—«Мария»—баримтата фильм. 13.45—РСФСР-эй ба УССР-эй хүгжэмтэ фольклорой концерт. 14.15—«Ни в сказке сказать»—баримтата фильм. 14.50—Баримтата фильмүүд. 15.20 — «Хлеб—имя су-

ЧЕТВЕРГ, ФЕВРАЛИИН 1

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—Мультфильмнүүд. 10.05—Дунаевскиин хүгжэм. 11.05—Хүүгэдтэ зорюулагдаhан дамжуулга. 12.05—«Двенадцать стульев»—4 серитэй уран hайханай фильм. 4-дэхи сери. 13.25 —Соносхолнууд, мэдээсэл. 13.30 —Время. 14.00—«Не могу не петь»—концерт-очерк. 16.30 — М. Глинка. Хоёр скрипкэ, альт ба виолончель дээрэ наадагдаха 2-дохи номерой квартет. 16.50—Илалтын 45 жэлдэ. «Истребитель танков». 1-дэхи фильм. 18.05—«Арадай аялга дуунууд. 18.20—«Валерий Балабановай планетэ». 18.50 — «Ты услышь меня»—фильм-концерт. 19.30—Время. 20.00 —«16-тай ба тэрээнhээ дээшэ наhатайшуулда». 20.40—«Двенадцать стульев»—4 серитэй уран hайханай фильм. 4-дэхи сери. 22.00—Время. 22.30 — Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40——«КВН-89». Харьковай сэрэгэй-авиационно инженерн училищиин, Уралай ба Донецкэ политехническэ институдуудай командануудай түгэсхэлэй уулзалга.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Улаан Армиие магтан дуулагша. 9.35, 10.35— Байгаали шэнжэлгэ. 5-дахи класс. 9.55, 10.55—Испан хэлэн. 10.05, 11.05—Испан хэлэн. 11.35, 12.35—Биологи. 8-дахи класс. 12.05—«Эжы, аба бидэ гурбан». 13.05—«Выше крыши»—баримтата фильм. 13.20—«Не буду гангстером, дорогая»—уран hайханай фильм. 14.30—Ритмическэ гимнастика. 15.00—«Хлеб —имя существительное»—уран hайханай фильм. 8дахи сери. УЛААН-ҮДЭ. 18.05 — Буряад хэлэнэй хэшээл. 18.40—В. И. Ленинэй түрэhөөр 120 жэлдэ. 19.20— Байгал. 19.40—РСФСР-эй арадай депутадта кандидат М. П. Маликовтай болон Буряадай АССР-эй арадай депу-

ПЯТНИЦА, 2

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35— Мультфильм. 10.45 —Баримтата фильм. 10.05 — Циркын hайн дуранай коллективүүдэй концерт. 10.55— Хүн. Газар дэлхэй, Юртэмсэ. 11.55 —«Теплый свет»— баримтата фильм. 12.45—«16-тай ба тэрээнhээ дээшэ наhатайшуулда». 13.30— Время. 14.00— Дэлхэйн hониной дээжэhээ. 16.30—«Ногоон дэн». 17.10— Индонези соогуур. 17.55—Ахалагша классайхидта уран зохёолой наадан. 19.25— Соносхолнууд, мэдээсэл. 19.30— Время. 20.00— Арадай уран бэлигэй Бүхэсоюзна III фестиваль. 20.30— Уран шүлэгэй долгин дээрэ. 20.35— «Игрушка — уран hайханай фильм (Франци). 22.00— Время. 22.30— Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40— Хараа бодол. 00.10— Хүгжэмтэ дамжуулга. 00.40— Авторска дуун.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Болошиной акварельнүүд». 9.35, 10.35 — Байгаали шэнжэлгэ. 2-дохи класс. 9.55, 10.55— Үбэлэй үдэр. 10.05, 11.05— Англи хэлэн. 11.35, 12.35— Түүхэ. 8-дахи класс. 12.05— Эрдэм дэлгэрүүлгын фильмүүд. 13.05—«Дама с собачкой»— уран hайханай фильм. УЛААН-ҮДЭ. 18.00— Киноочерк. 18.20— Буряад ороной hонинууд. Буряадай АССР-эй ара-

СУББОТО, 3

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30— Гэрэй академи. 10.00—«Объектив». 10.30—«Оршон байгша, газар дэлхэймнай!» 11.30—«Подьем» журналай авторнууд болон редколлегитэй уулзалга. (Воронеж). 12.45— Гүрэнэй Хойто зүгэй ород арадай академическэ хоорой концерт. 13.40— Шри-Ланкагай национальна hайндэртэ —Бэеэ даанхай байдалай үдэртэ. 14.30—«Кино-шэнжэлэл. 15.30— Мультфильм. 15.40 — Уласхоорондын шэнжэлэл. 16.10— Кино-мэдээсэл. 17.10 — Арадай уран бэлигэй кинопрограммануудай «hолонго» гэhэн уласхоорондын VIII фестиваль (Шри-Ланка). 17.30— Леонид Быковэй фильмүүд ба рольнууд. «Алешкина любовь»— уран hайханай фильм. 19.00— Уласхоорондын шэнжэлэл. 19.45 —«Полет птицы»— уран hайханай фильм. 1-дэхи ба 2-дохи сери. 22.00— Время. 22.30— «Дуун-89» фестивалиин түгэсхэлэй концерт. Январиин 1-нэй дамжуулга дабтагдаха. 00.20— Телевизор харагшадай анхаралда. 00.35—«Дуун-89» түгэсхэлэй фестивалиин үргэлжэлэл.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15— Баримтата фильм. 9.35— Фестивалиин шэнжэнүүд. 10.05—«Дело хозяйское» — баримтата фильм. 10.35— «Первый учитель»— уран hайханай фильм. 12.10—«Ород дуун зэдэлнэ». 12.25—«Я помню руки матери моей»— баримта-

ВОСКРЕСЕНИ, 4

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—«Бултанай эрхилхэ спорт». 9.15— Ритмическэ гимнастика. 9.45—«Спортлотогой» тираж. 10.00—«Эртэ үглөөнhөө». 11.00—«Эсэгэ орондоо алба хэнэ». 12.00— Үглөөнэй энеэдэ зугаанай дамжуулга. 12.30—«Дэлхэйе тойрон»— альмнах. 13.30—«Элүүр энхэ байлга». 14.15— Мультфильм. 14.35— Илалтын 45 жэлдэ. «Лидия»— уран hайханай фильм (Югослави). 16.05— Манай угай баялигууд. 17.05—«Панацея или катастрофа» гэhэн дамжуулга. 18.50—«Три орешка для Золушки»— уран hайханай фильм (ЧССР — ГДР). 20.30— Фигурна hолжоролгоор Европын чемпионат. 22.00— Долоон үдэр. 23.00— Хэтэдээ мүнхэ зүйлнүүд тухай бодолнууд. 23.15— А. А. Яблочкинагай нэрэмжэтэ Актерой түбэй байшанда болоhон театральна уулзалганууд тухай дурсалга-дамжуулга.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—«Зарядкада зогсогты». 9.15— Латвиин ССР-эй Гостелерадио. «Бусалга». 10.20—«Полцарства за коня»— баримтата фильм. 10.40—«Тачанка с юга»— уран hайханай фильм. 12.00—«Уран зураашад ба засаг». 13.10—«И повторится все...»— уран hайханай фильм.

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета
«Жизель»— в 12, «Атилла»— в 19.

Бурятский театр драмы имени Х. Намсараева
«Кто первый увидел солнце» — в 12, «Амар заяагүй амаралта» (Беспокойный отпуск)— в 19.30.

Русский театр драмы
«Сказание о Федоре, Егорушке, Иванушке-богатыре и Василисе-работнице»— в 12, «Приятная женщина с цветком и окнами на север»— в 19.30.

«Дружба»
«Три толстяка»— в 9.40, «Жикина династия»— в 11.30, 13.20, 15.10, 17, 18.50, 20.40 (удл.).

«Родина»
«Раз, два — горе не беда»— в 10, 16, «Брак с выходными днями»— в 12, 14, 20, 21-50, Маленькая Вера (2 серии)— в 17.40. Завтра — «Раз, два — горе не беда»— в 10, 16, «Жикина династия»— в 12, 13.40 (удл.), 18.10, 19.40 (удл.), кинопанорама «Полет навигатора» — в 21.40.

«Прогресс»
Красный зал —«Жикина династия»— в 9.30, 11.10, 12.50, 14.30, 16.10, 17.50, 19.30, 21.10 (удл.). Зеленый зал —«Хон Гиль Дон»— в 9.40, 11.30, 13.20, «Любимый Раджа» (2 с.)— в 15.10, 17.50, 20 30.

«Эрдэм»
«Приключения Квентина, Дор-

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная —2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2 63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации —2-34-05; переводов —2-54-93; писем и селькоров — 2-67-81; корректорская —2-33-61; выпускающие —2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, г. Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск —55-6-99, г. Закаменск —31-61, п. Кырен —91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия —2-33-77, вахта —2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана ... канской типографией издата Бурятской АССР ... ректор 2-40-45. Н-03321. Заказ № 22...